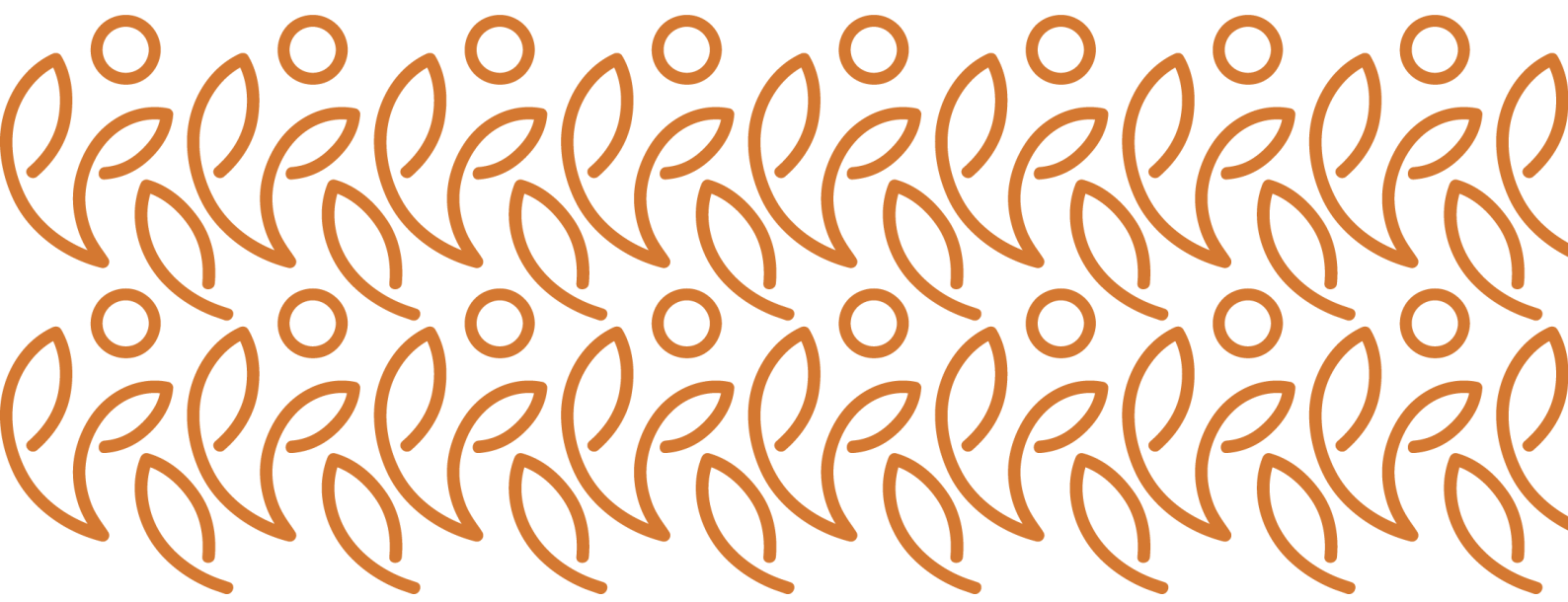

Lastensuojelun jälkihuollon toimintaohje

Koskien 18–24-vuotiaita
aikuistuvia nuoria

Sari Sauramäki, SONet BOTNIA, SeAMK, YEE

Julkaisun tekijä:
Sari Sauramäki, SONet BOTNIA, SeAMK

Julkaisuvuosi 2022

JULKAISUSARJA C: Monisteet

ISBN 952-452-059-1
ISSN 1796-3818

Sisällys

1	Johdanto	2
2	Jälkihuollon järjestäminen.....	3
2.1	Oikeus jälkihuoltoon	3
2.2	Jälkihuollon maakunnallinen rakenne.....	4
2.3	Jälkihuollon omatyöntekijä	4
3	Laadukasta jälkihuoltoa aikuistuvalla nuorelle	5
3.1	Lastensuojelun jälkihuolto laadukkaaksi palvelukokonaisuudeksi.....	5
3.2	Yleisestä tuesta kohdennettuun tukeen.....	6
3.3	Jälkihuollon siirtymävaiheet.....	7
3.4	Asiakassuunnitelma suunnittelun ja arvioinnin välineenä.....	8
3.4.1	Hyvän asiakassuunnitelman tarkistuslista:	8
3.5	Monitoimijainen yhteistyö jälkihuollossa.....	10
4	Jälkihuollon taloudellinen tuki.....	11
4.1	Itsenäistymisvarat	11
4.2	Turvaa talouteen.....	12
4.3	Taloudenhallinta ja sen harjoittelu.....	13
4.4	Opintojen tukeminen jälkihuollossa	14
4.5	Työelämään siirtyminen	15
4.6	Tuki opintojen ja työelämän ulkopuolella.....	16
5	Asumisen tuki	16
5.1	Asumisen tukeminen	16
5.2	Asumisen vaihtoehtoja	17
6	Psykososiaalinen tuki	19
6.1	Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus	19
6.2	Käytännön tuki arjen asioissa	20
6.3	Vertaisryhmätoiminta ja kokemusasiantuntijuus	20
6.4	Psykososiaalinen tuki verkossa	21
7	Vanhemmuuden tuki	21
8	Vinkkejä ammattilaisille.....	22
8.1	Nuorten superohjeita ammattilaisille.....	22
8.2	Lastensuojelun jälkihuolto on sinun oikeutesi -esite.....	23
	Lähteet	24

1 Johdanto

Tämä pohja jälkihuollon toimintaohjeelle on laadittu Yhdessä aikuisuuteen -elämässä eteenpäin (YEE) -hankkeessa ajalla 1.9.2021-31.1.2022. Toimintaohjeen laatimisesta on sovittu Tulevaisuuden sote-keskushankkeen kanssa.

Valtakunnallisessa YEE-hankkeessa (THL) ja SONet BOTNIA:n osatoteutuksessa on havaittu, että jälkihuollon toimintatavoissa on suurta vaihtelua kansallisesti (Ikkuna aikuisuuteen; <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-815-6>). Nuoret ovat raportoineet, etteivät he saa riittävästi tietoa jälkihuollon mahdollisuuksista. Osa nuorista kokee, etteivät he myöskään saa riittävästi tukea jälkihuollosta tai he eivät koe olevansa osallisena omassa asiassaan. [jalkihuolto pesäpuu \(pesapuu.fi\)](https://www.pesapuu.fi/jalkihuolto) Nuoret myös kokevat, että asiakassuunnitelmatyön kehittämiseksi jälkihuollossa olisi tarvetta. [PowerPoint-esitys \(pesapuu.fi\)](https://www.pesapuu.fi/powerpoint-esitys)

Tässä toimintaohjeessa on hyödynnetty YEE-hankkeen tuottama nuorilähtöinen tieto jälkihuollon työssä. Toimintaohjetta on muokattu SONet BOTNIA:n koordinoimassa Jälkihuollon ammattilaisten maakunnallisessa työryhmässä (ajalla 11/2021-12/2022) sekä Seinäjoen kaupungin nuorten vaikuttajaryhmässä (ajalla 10/2021-12/2022). Lisäksi toimintaohjetta on kommentoinut mm. YEE-hankkeen projektipäällikkö, hankkeen kokemustaustaisia asiantuntijoita Pesäpuusta, Seinäjoen lastensuojelun johtaja.

YEE-hankkeessa on tehty maakunnallinen selvitys jälkihuollon toimintatavoista nykyhetkellä (11/2021). Selvityksen perusteella myös Etelä-Pohjanmaalla on tarve toimintatapojen yhtenäistämiseksi ja selkiyttämiseksi jälkihuollossa. Selvityksen perusteella jälkihuollossa tulisi olemaan Etelä-Pohjanmaalla 1.1.2023 alkaen n. 365 18-vuotta täyttäneitä nuorta. Nuorten määrä nousee jälkihuollon ikärajan (25-vuotta) nousun myötä lähivuosina. Jälkihuollossa olevat 18-vuotta täyttäneet nuoret eivät välttämättä jää asumaan sille paikkakunnalle, joka on nuoren alun perin sijoittanut. Jälkihuollon maakunnallisessa työryhmässä (11/2021) käydyssä keskustelun perusteella suuri osa 18-vuotta täyttäneistä jälkihuollon nuorista muuttaa pois kotikunnastaan opintojen, työn tai sijaishuoltoyksikön sijainnin perusteella. Osa nuorista myös jää omalle kotipaikkakunnalleen asumaan.

Vaikka lastensuojelulain (417/2007) 13 b §:n lakimuutoksen 1.1.2022 myötä on säädetty asiakasmitoitus koskien lastensuojelussa olevia alaikäisiä lapsia, se voi jopa heikentää lastensuojelun jälkihuollon täysi-ikäisten asiakkaiden palveluiden resursointia. Myöskään henkilöstön ammattitaitovaatimuksia ei jälkihuollon osalta ole laissa yksiselitteisesti määritelty. Sosiaalityöntekijän pätevyyttä edellytetään vain erityistä tukea tarvitsevien lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden tuen ja palveluiden järjestämiseksi. Esimerkiksi Helsingissä on kuitenkin päätetty työnjaosta ja osaamisvaatimuksista lastensuojelun sosiaalityöntekijän ja ohjaajan välillä sekä tehty resursointilinjauksia. Jotta henkilöstömitoituksen tavoitteet voidaan saavuttaa, lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ei tulisi ohjata muita asiakkaita, jos hänellä on jo laissa säädetty enimmäismäärä 0-17-vuotiaita asiakkaita (Sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntainfo 11/2021).

Jälkihuollossa olevien 18-vuotta täyttäneiden nuorten asuminen ja lastensuojeluun voimaan astuva asiakasmitoitus vaikuttavat siihen, miten jälkihuollon järjestämistä on järkevää järjestää hyvinvointialueella. Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen jälkihuollon työryhmä ehdottaa, että 18-24-vuotiaiden jälkihuollossa olevien nuorten osalta jälkihuollon työ keskitettäisiin maakunnallisesti yhden esihenkilön alaisuuteen, jotta jälkihuollossa olevien nuorten määrää ja tuen tarvetta voidaan seurata tarkoituksenmukaisesti. Tämä ei kuitenkaan tarkoittaisi työntekijöiden keskittämistä keskuskaupunkiin, vaan jälkihuollossa voitaisiin edelleen työskennellä lähityön periaatteella nuorten asuinpaikka huomioiden.

Jälkihuollon toimintaohjeen tarkoituksena on ohjata jälkihuollon työtä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella 1.1.2023 alkaen. ([Lastensuojelulaki 417/2007 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)) HUOM. Lastensuojelulakia tullaan muokkaamaan siten, että järjestämisvastuu kunnilta siirtyy

hyvinvointialueille. Tämä kirjaus ei koske Helsinkiä. Lisäksi syksyllä 2022 käynnistyy lastensuojelulain ja laajemmin lastensuojelun kokonaisuudistus, joka johtaa lähivuosina tämän ohjeen mahdolliseen päivittämiseen.

Lisätietoja jälkihuollon toimintaohjeesta:

Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä Eteenpäin (YEE) -hanke, SONet BOTNIA/SeAMK

Sari Sauramäki, kehittäjäsosiaalityöntekijä, sari.sauramaki@seamk.fi

Silva Sevola, projektikoordinaattori, silva.sevola@seamk.fi

Minna Kallinen, hanketyöntekijä, minna.kallinen@seamk.fi

Osaamis- ja tukikeskus (OT) ja Barnahus -hankkeet

Noora Aarnio, kehittämisasiantuntija, noora.aarnio@seamk.fi

2 Jälkihuollon järjestäminen

2.1 Oikeus jälkihuoltoon

Lastensuojelulain 75 §:n (2007/417) mukaan lapsella ja nuorella on oikeus jälkihuoltoon 40 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on järjestettävä myös 37 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja se on kohdistunut lapseen yksin. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös muulle kuin 1 momentissa tarkoitetulle lastensuojelun asiakkaana olleelle nuorelle.

Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista. Jos nuori kieltäytyy tarjotusta jälkihuollosta, hän voi milloin tahansa pyytää sitä ennen 25 ikävuottaan. Rädyn (2020) mukaan, jos lapsi, lapsen huoltaja tai nuori kieltäytyy jälkihuollon vastaanottamisesta, kieltäytymisen syyt on kirjattava lastensuojeluasiakirjoihin. Kieltäytyminen ei siis merkitse subjektiivisen oikeuden päättymistä. Sosiaalityöntekijän on varmistuttava siitä, että lapsi ja huoltaja tai nuori ymmärtävät kieltäytymisen merkityksen sekä sen, että jälkihuoltoa on mahdollisuus hakea myöhemmin uudelleen. (Räty 2020, 714–715.)

Hyvinvointialueen (1.1.2023) velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut 1 momentissa tarkoitetun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta. Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) on tiedotteessaan tarkentanut, että viiden vuoden määräaika jälkihuolto-oikeuteen lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä ja 25 vuoden ikäraja jälkihuollon palvelujen saamisessa ovat kaksi eri asiaa. Jos nuori jatkaa sijoituksen päätyttyä lastensuojelun avopalveluissa tai jälkihuollon palveluissa, ei viiden vuoden määräajan laskeminen aktualisoidu. Tällöin jälkihuolto päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020.)

Nuorella on oikeus jälkihuoltoon sen hetkisestä asuinpaikkakunnasta riippumatta. Jälkihuollon järjestämisestä ja kustannusvastuusta on määritelty laissa. LSL 16 a § (1.1.2023 alkaen) mukaan jälkihuollon kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, joka on vastannut sijaishuollon kustannuksista. Jos jälkihuolto on järjestetty 75 §:n 1 mom. tarkoitetun yli puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen perusteella, jälkihuollon kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, jonka alueella lapsen kotikunta on sijoituksen päättyessä. Jos jälkihuolto on järjestetty harkinnanvaraisesti, vastaa kustannuksista se hyvinvointialue, jossa jälkihuoltopäätös on tehty. Jälkihuollon järjestämisvastuussa LSL 16 b § mukaan on se hyvinvointialue, jossa lapsi on jälkihuollossa (sijoitushyvinvointialue). Jälkihuolto on järjestettävä yhteistyössä 16 §:n 1 mom. tai 17 §:n mukaan vastuussa olevan hyvinvointialueen (sijoittajahyvinvointialue) sekä jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren asuinkunnan kanssa. Järjestetyistä palveluista ja tukitoimista aiheutuneet kustannukset

sijoitus hyvinvointialue sekä lapsen tai nuoren sijoituspaikan sijaintikunta ja jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren asuinkunta on oikeutettu perimään sijoittajahyvinvointialueelta.

Jälkihuollossa olevan nuoren muuttaessa uudelle paikkakunnalle palvelujen järjestämisvastuu on uudella kotikunnalla. Tilanteessa, missä jälkihuollossa oleva nuori on myös vammaispalvelujen asiakas, tulee arvioitavaksi huostaanoton perusteet ja se, mikä on jälkihuoltoa ja mikä taas kehitysvammahuoltoa. Jos mahdollinen hoito järjestetään henkilön kehitysvammaisuuden perusteella, järjestäminen ja kustannukset pääasiassa ovat uuden kotikunnan vastuulla. Jälkihuollon asiakassuunnitelmaan tulee kirjata ne palvelut, jotka järjestetään jälkihuoltotarpeeseen perustuen. (Kuntaliitto 2020.)

Valvira on täsmentänyt jälkihuollon järjestämistä hyvinvointialueiden välisenä yhteistyönä 2.12.2022 ohjeessa. Sen mukaan jälkihuollossa olevan nuoren tulee saada palvelut ja tukitoimet yhdenvertaisesti muiden hyvinvointialueilla asuvien nuorten kanssa. Lastensuojelulaki edellyttää yhteistyötä hyvinvointialueiden kesken koko jälkihuollon ajan. Yhteistyö tarkoittaa aitoa hyvinvointialueiden välistä yhteistä työtä, asioista sopimista ja sujuvaa neuvotteluyhteyttä lapsen tai nuoren yksilöllisen tarpeen mukaisen jälkihuollon toteuttamiseksi. Sijoittajahyvinvointialue ei voi siirtää koko jälkihuollon toteuttamisvastuuta asuinkunnan hyvinvointialueelle ensimmäisen jälkihuoltosuunnitelman jälkeen. Palvelut tulee järjestää nuoren tarpeen mukaisesti, eikä niihin siten voi määrätä hintakattoa tai enimmäismäärää. Jälkihuolto tulee järjestää ja toteuttaa nuoren edun mukaisesti siten, että sijaishuollon aikana saavutettu kuntoutuminen kantaa aikuisuuteen siirryttäessä. Nuoren palvelujen saaminen ei saa vaarantua hyvinvointialueiden yhteistyöhön liittyvien epäselvyyksien vuoksi. Valvontaviranomaiset korostavat lisäksi, että nuorella tulee olla tiedossaan hänen asioistaan vastaava työntekijä, johon nuori voi olla yhteydessä. (Valvira 2.12.2022)

2.2 Jälkihuollon maakunnallinen rakenne

Täysi-ikäisten jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten jälkihuollon järjestäminen hyvinvointialueella on vielä valmistelussa. Jälkihuollon järjestämiseksi tarkastelussa on erilaisia vaihtoehtoja, yhtenä esimerkiksi se, että jälkihuolto voidaan järjestää kootusti hyvinvointialueella erillisessä jälkihuollon yksikössä. Päätöksiä jälkihuollon järjestämisen muutoksista ei ole tehty tähän mennessä (8/2022). Tärkeintä on se, että jälkihuolto toteutuu hyvinvointialueella ja jälkihuoltoon oikeutetut nuoret saavat heille kuuluvat palvelut sekä tukitoimet asianmukaisesti.

Alaikäisen lapsen jälkihuolto järjestetään lastensuojelussa asioista vastaavan lastensuojelun sosiaalityöntekijän toimesta joko lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa tai jälkihuollon asiakkuudessa.

2.3 Jälkihuollon omatyöntekijä

Lastensuojelulain 3 § mukaan sijais- ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelulain 13 b §:ssa mainitaan erikseen, että lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. (LSL 2007/417.)

On kuntakohtaisia eroja, miten jälkihuoltoa on lähdetty toteuttamaan omatyöntekijää arvioitaessa. Osa kunnista on määritellyt niin, että jälkihuollossa tulee nuoren omana työntekijänä olla sosiaalityöntekijä. Osa kunnista taas on määritellyt sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan työtehtäviä sosiaalihuoltolain 42 § perusteella. Tämän mukaan erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöstöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä, muussa tapauksessa omatyöntekijänä voi olla sosiaaliohjaaja. On todettava, että lainsäädäntöön tarvitaan vielä tarkennusta jälkihuollossa olevan asiakkaan vastuutyöntekijän määrittelyyn. Tulkinnan varaa ei saa olla, koska hyvinvointialueiden tulee toteuttaa ja rakentaa yhdenmukaisia toimintatapoja sekä rakenteita asiakaslähtöisten palvelukokonaisuuksien aikaansaamiseksi.

3 Laadukasta jälkihuoltoa aikuistuvalla nuorella

3.1 Lastensuojelun jälkihuolto laadukkaaksi palvelukokonaisuudeksi

Lastensuojelun jälkihuolto on tukimuotojen kokonaisuus, joka rakennetaan yksilökohtaisesti nuoren ympärille. Nuori on oman elämänsä asiantuntija, ja siinä osallisuuden merkitystä ei voida korostaa liikaa yhtenä laadukkaana jälkihuollon edellytyksenä. Osallisuus voi olla toimintaa tai se voi olla tunneperustainen kokemus, jossa ihminen tuntee kuuluvansa osana yhteisöä ja tuntee voivansa vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin (Hipp & Pukkio 2016, 106). Lasten ja nuorten osallistumisoikeuksia on turvattu erilaisin ihmisoikeussopimuksin sekä laissa ja sopimuksissa, kuten esimerkiksi YK:n Lapsen oikeuksien sopimus, Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus, Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja Suomen perustuslaki. Myös lastensuojelun laatusuosituksiin on koottu keskeisiä elementtejä laadukkaana tuen ja palvelun tarjoamiseksi (2019: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-laatusuositus>). Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto on mallinnettu THL:n julkaisussa (Yliruka ym. 2020: <https://www.julkari.fi/handle/10024/140573>).

Pesäpuun UP2US -hankkeen loppuraporttiin on koottu asioita, jotka tukevat nuorten osallistumista, osallisuuden kokemusten syntymistä sekä nuorten mahdollisuutta olla mukana itseään koskevissa asioissa ja erilaisessa päätöksenteossa. Näitä voi hyödyntää esimerkiksi työskentelyssä lasten ja nuorten kanssa;

Tila	• Miten varmistetaan ajallisesti sekä ikä- ja kehitystaso huomioiden kaikkien nuorten kuulluksi tuleminen? • Millaisia keinoja käytetään, että nuoret voivat tuntea olonsa turvalliseksi omien näkemystensä ilmaisemiseen kaikissa kohtaamisissa?
Ääni	• Miten nuoria tuetaan sekä miten heille mahdollistetaan kuulluksi tuleminen ja omien näkemystensä ilmaiseminen? • Millä keinoin nuoret voivat nostaa esiin niitä asioita, jotka ovat heille tärkeitä ja merkityksellisiä?
Yleisö	• Miten ilmaistaan nuorille halukkuus ja valmius kuunnella nuorten näkemyksiä? • Miten varmistetaan se, että nuoret ymmärtävät mahdollisuudet heidän näkemystensä eteenpäin viemiseen?
Vaikutukset	• Millä tavoin nuorille kerrotaan, miten heidän näkemyksensä ovat vaikuttaneet esimerkiksi tukitoimien järjestämiseen heille tai vastentahtoisin toimenpiteisiin? • Miten nuorille perustellaan päätösten toteutuminen eri tilanteissa?

(Kaijanen, Liukkonen, Nokireki & Westlund 2022, 26.)

Lastensuojelun jälkihuollolla varmistetaan nuorelle riittävän tuen saanti nuoren itsenäistyessä kohti aikuisuutta. Tavoitteena on luoda aikuistumisen tuen kokonaisuus niin, että nuori voi sitoutua suunnitelman tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseksi tarjottavaan tukeen. Lastensuojelun Keskusliiton politiikkasuosituksen (2022) mukaan itsenäistyvän nuoren asuminen on turvattava, nuorelle ja hänen kohtaamiselleen on annettava riittävästi aikaa, työtekijäresurssit saatava kuntoon. Erityisesti paljon tukea tarvitsevien jälkihuollossa olevien nuorten kohdalla tarvitaan palvelujärjestelmien yhteistä vastuunkantoa sekä palveluiden tasalaatuisuutta tarjontaa. Palvelut ja etuudet tulisivat olla yhdenvertaiset paikkakunnasta riippumatta. Lastensuojelun jälkihuollon kehittämistyötä tulee tehdä systemaattisesti, tutkimustietoon perustuen. Tähän kehittämistyöhön tulee ottaa yhtenä elementtinä mukaan yhteiskehittäminen, jossa myös nuoret itse voivat olla mukana esimerkiksi kokemusasiantuntijoina. (Lastensuojelun Keskusliiton politiikkasuositus 1/2022.)

Jälkihuollon valmistelu tulee aloittaa jo hyvissä ajoin ennen sijaishuollon päättymistä, viimeistään 6 kuukautta ennen asiakkuuden siirtymistä jälkihuollon palveluihin (YEE-hanke 2022). Nuorilla on lastensuojelulain mukaan oikeus jälkihuoltoon, mutta sen vastaanottaminen on vapaaehtoista. Nuoren pääsy tuen ja palveluiden piiriin tulee kuitenkin varmistaa ja tarjota tukea proaktiivisesti.

Laadukasta työskentelyä ohjaa nuorilähtöisyys, systeemisyys sekä suhdeperustaisuus. Nuoren kanssa työskennellään pitkäjänteisesti monialaista yhteistyötä tehden yhdessä verkostojen kanssa. Työntekijöitä on koulutettu ja koulutetaan systeemisen toimintamallin käyttöön lastensuojelussa. Laadukkaasti lastensuojelun jälkihuollon rakentamiseksi ja suuntaamiseksi tarvitaan myös jälkihuollon seuranta, arviointia sekä yhtenäisiä kirjaamiskäytäntöjä kuin myös sosiaalihuollon suunnitelmallista valvontaa laadukkaiden palveluiden varmistamiseksi.

3.2 Yleisestä tuesta kohdennettuun tukeen

Jälkihuollon tukitoimenpiteitä arvioitaessa on otettava huomioon yksilölliset tuen tarpeet. Lastensuojelun jälkihuollossa on nuoria, jotka eivät tarvitse erityisiä jälkihuollon palveluja ja he pärjäävät yleisten palvelujen tarjoamalla kohdennetulla tuella. Toisaalta taas jälkihuollossa on niitä nuoria, jotka tarvitsevat tukea esimerkiksi yleisten palvelujen ja tuen hakemisessa sekä niitä nuoria, jotka tarvitsevat paljon monialaista ja vaativaa tukea. (Hirschovits-Gerz ym. 2022, 30.)

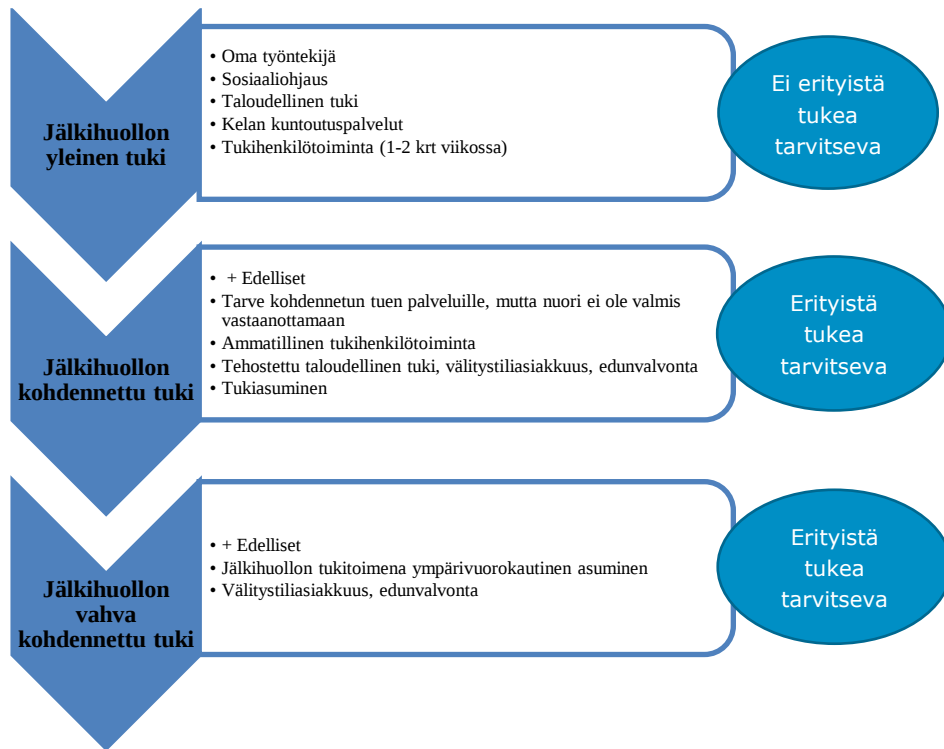
Arvioitaessa nuoren erityisen tuen tarvetta voidaan tarkastella yhdessä nuoren kanssa mm. seuraavia tekijöitä:

- onko nuorella arjessa tekemistä (harrastuksia, mielenkiinnon kohteita, kodin ulkopuolista aktiivisuutta)
- onko nuori opinnoissa ja/tai työelämässä
- onko nuorella tuen tarvetta vuorokausirytmien ja elämänhallinnan saavuttamiseksi
- onko nuoren sosiaalinen verkosto riittävä (jälkihuollon maakunnallinen työryhmä 30.11.21)

E erityisen tuen tarvetta saattavat aiheuttaa mm. seuraavat tekijät:

- päihteisiin ja mielenterveyteen liittyvät tuen tarpeet
- autismikirjoon sekä muihin neuropsykiatrisiin oireisiin/piirteisiin liittyvät tuen tarpeet
- vammaisuuteen liittyvät tuen tarpeet
- opilliset tuen tarpeet
- useamman päällekkäisen tuen tarve
- tuen tarve oikean palvelun löytymiseen (välinputoaminen)
- tuen tarve sosiaalisten kontaktien löytymiseen
- tuen tarve kodin ulkopuoliseen asiointiin
- antisosiaalinen elämäntapa (rikokset) (jälkihuollon maakunnallinen työryhmä 30.11.21)

Arvioitaessa erityisen tuen tarvetta on kuitenkin otettava huomioon, ettei yksittäinen seikka välttämättä vaikuta siihen, että nuori olisi erityisen tuen tarpeessa. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa on huomioitava nuoren yksilöllinen tarve kuin myös nuoren oma näkemys tuen tarpeestaan. Oheista kaaviota voi hyödyntää arvioitaessa erityisen tuen tarvetta:

Kaavio 1 Noora Aarnion (2022) kaavio jälkihuollon yleisestä tuesta kohdennettuun tukeen.

3.3 Jälkihuollon siirtymävaiheet

Jälkihuollon tärkeitä siirtymävaiheita nuorille ovat siirtyminen jälkihuoltoon sekä jälkihuollon päättymisen, ja näihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Ikkuna aikuisuuteen raportissa Inkinen ja Lorentz (2022) ovat nostaneet esiin, miten lastensuojelun jälkihuoltoon siirtyminen elämäntilanteena on jännittävä nuorille sisältäen monenlaisia muutoksia nuorten arjessa. Aikuistuminen ja itsenäistyminen eivät ole prosesseina yksinkertaisia nuorille. Nuoret tarvitsevat kattavaa tietoa omista oikeuksistaan sekä jälkihuollon mahdollisuuksista. Nuoret ovat kuvanneet epärealistisesti esimerkiksi tilanteen, missä nuorelle on selvinnyt vasta jälkihuollon loppupuolella, että hänellä olisi ollut oikeus jälkihuollon maksamaan harrastukseen. Jälkihuollon sisältöön kaivataan tasa-arvoisuutta ja yhtenäisiä käytänteitä, mutta myös nuoren elämäntilanteen huomioimista yksilökohtaisesti. (Inkinen & Lorentz 2022, 33–34.)

Seinäjoen jälkihuollon nuorten kehittäjäryhmän mukaan jälkihuollosta tulisi saada tietoa etukäteen hyvissä ajoin ja siitä olisi hyvä olla saatavilla myös kirjallista materiaalia. He toivovat jälkihuollon työntekijän tai tukihenkilön tapaamista hyvissä ajoin, esimerkiksi puoli vuotta ennen siirtymävaihetta jälkihuoltoon. Tämän saman asian ovat nostaneet esiin myös Etelä-Pohjanmaan jälkihuollon ammattilaisverkosto. Suhteen luominen nuoreen on merkityksellistä molemminpuolisen työskentelyn kannalta. Nuoret eivät välttämättä opi tuntemaan jälkihuollon työntekijöitä kerran tai kahden tapaamisen perusteella, kun ammattilaisten mielestä nuori saattaa tuntua tutulta jo ensitapaamisen jälkeen.

Seinäjoen kehittäjäryhmän nuoret ovat ehdottaneet, että kokemusasiantuntija voisi mukana siirtoneuvottelussa sekä sitä, että työntekijän tapaamisia voisi olla joskus myös muualla kuin neuvotteluympäristössä. Etelä-Pohjanmaan jälkihuollon ammattilaisverkoston mukaan jälkihuoltoon tuleville nuorille tulee kertoa, etteivät jälkihuollon työntekijät halua vaikeuttaa/rajoittaa nuoren elämää, vaan auttaa. Jälkihuoltoon siirryttäessä tulisi myös korostaa jälkihuollon vapaaehtoisuutta ja sitä, miten jälkihuoltoa kannattaa kokeilla, sen voi lopettaa koska tahansa. Jälkihuollosta jokaisella on oma kokemus, jälkihuoltoa ei pidä hävetä. (Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen jälkihuollon verkosto 3.2.2022.)

Etelä-Pohjanmaan jälkihuollon verkoston ammattilaiset pitävät tärkeänä sitä, että ammattilaisilla on tietoa tarjolla olevista palveluista jälkihuollossa oleville nuorille ja että nuoria motivoidaan jälkihuoltoon. Nuoren osallisuutta sekä työskentelyssä mukana olemista alusta alkaen pidetään tärkeänä kuin myös positiivista asennetta ja nuoren kannustamista; ”Hienoa, että pääset omillesi. Kaikki ei ole vaikeaa.” (Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen verkosto 3.2.2022.)

3.4 Asiakassuunnitelma suunnittelun ja arvioinnin välineenä

Lastensuojelulain 30 § 1. momentin mukaisesti lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja nuorelle on tehtävä asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. 4. momentin mukaisesti jälkihuollossa olevaa lasta tai nuorta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle tai nuorelle ja hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaaville.

Seuraavassa Noora Aarnion (2021) kokoama lastensuojelun jälkihuollon asiakassuunnitelman tarkistuslista apuvälineeksi työn suunnitteluun ja toteuttamiseen.

3.4.1 Hyvän asiakassuunnitelman tarkistuslista:

Alkuun:

1. Jälkihuollon sosiaalityöntekijä/sosiaalihjaaja ottaa yhteyttä nuoreen ennen asiakassuunnitelmaa ja kysyy, keitä asiakassuunnitelmaan kutsutaan ja mitkä asiat ovat nuorelle juuri nyt tärkeitä.
2. Nuori valitsee, keitä asiakassuunnitelmaan osallistuu. Työntekijä tukee nuorta valinnoissa ja kertoo vaihtoehtoista lupaa pyytävällä työotteella.
3. Asiakassuunnitelma voi rakentua myös pienemmistä osista, jos suuremmat neuvottelut eivät ole nuorelle sopiva tapa työskennellä.
4. Mitä enemmän asiakassuunnitelmaan osallistuu verkostoa, sen paremmin se valmistellaan yhdessä nuoren kanssa.
5. Asiakassuunnitelmaan osallistujat huomioivat nuoren taustan ja vahvistavat toiveikkuutta sekä nuoren omaa päätöksentekoa.
6. Jälkihuollon sosiaalityöntekijä/sosiaalihjaaja puhuu kunnioittavasti mahdollisista haasteista ja kertoo lupaa pyytävällä työotteella vaihtoehtoista.
7. Asiakassuunnitelmaan varmistetaan tavoitteiden inhimillisyydestä. Vaikeat kokemukset voivat vaatia aikaa sulatteluun.
8. Asiakassuunnitelmassa yhdistellään nuoren ja hänen läheistensä kokemukset ja asiantuntemus sekä työntekijöiden asiantuntemus nuoren elämän rakennuspuiksi.
9. Asiakassuunnitelmassa kerätään tietoa nuoren itsensä käyttöön.
10. Asiakassuunnitelmassa huolehditaan työntekijöiden puolueettomuudesta ja kulttuurisensitiivisyydestä.
11. Asiakassuunnitelmassa laaditaan yhdessä nuorilähtöiset konkreettiset tavoitteet sekä huolehditaan selkeästä kielestä neuvottelussa ja paperilla.
12. Jokaisella asiakassuunnitelmaan osallistujalla on oma vastuunsa ja toimijat sopivat yhteydenpidosta vastuiden toteutumisen varmistamiseksi.

13. Jälkihuollon sosiaalityöntekijä/sosiaaliohjaaja ottaa yhteyttä nuoreen asiakassuunnitelman jälkeen nuoren tuen riittävyyden ja sopivuuden varmistamiseksi sekä asiakassuunnitelman sujumisen arvioimiseksi.

Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan asiakassuunnitelmatyötä tarkemmin.

Asiakassuunnitelmaan valmistautuminen:

1. Ennen asiakassuunnitelmaa jälkihuollon sosiaalityöntekijä/-ohjaaja on yhteydessä nuoreen, jolloin sovitaan nuoren toiveiden mukaan, keitä asiakassuunnitelmaan osallistuu ja mistä nuori kaipaisi lisää tietoa tai haluaisi jutella.
2. Asiakassuunnitelmaan voidaan kutsua muita ammattilaisia kertomaan mahdollisuuksista, jonka jälkeen nuori voi halutessaan jäädä pohtimaan tarvettaan palveluille saamansa tiedon perusteella, esimerkiksi tiedon tarve saattaa koskea päihde- ja mielenterveyspalveluita tai Kelan kuntoutusmahdollisuuksia.
3. Asiakassuunnitelmaan voi osallistua jälkihuollon sosiaalityöntekijän/-ohjaaja ja nuoren lisäksi mm.:
 - a. Nuoren läheisiä ja ystäviä
 - b. Nuoren kanssa työskenteleviä henkilöitä (esim. tukihenkilö, terapeutti tai muu sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilö)
 - c. Kelan erityistyöntekijä, joka voi kertoa Kelan etuuksista ja kuntoutusmahdollisuuksista.
 - d. Opiskeluhuollon tai TE-keskuksen edustaja
4. Jälkihuollon edetessä asiakassuunnitelman sisältö rakennetaan yhdessä nuoren kanssa sellaiseksi, että se vastaa nuoren tarpeita. Kun työllistymiseen ja opintoihin liittyvät asiat ovat ajankohtaisia, niiden suunnitteluun käytetään aikaa, jos nuori kokee tarvitsevänsä tukea.
5. Jos nuori muuttaa toiselle paikkakunnalle, jälkihuollon työntekijä varmistaa, että nuoren jälkihuolto jatkuu uudella paikkakunnalla. Tarpeen mukaan pidetään siirtoneuvottelu tai sovitaan muuten jälkihuollon siirtymisestä.

Asiakassuunnitelman kulku:

1. Ensimmäinen jälkihuollon asiakassuunnitelma tehdään hyvissä ajoin ennen sijaishuollon päättymistä nuoren, sijaishuoltopaikan, huoltajien, asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja jälkihuollon sosiaalityöntekijän/-ohjaajan kesken. Mikäli sijoitus on lyhyempi, suunnitelma tehdään heti, kun se on mahdollista. Ennen jälkihuollon ensimmäistä asiakassuunnitelmaa on aloitettu jo hyvissä ajoin itsenäistymistaitojen harjoittelu ja jälkihuollon suunnittelu.
2. Ensimmäisessä jälkihuollon asiakassuunnitelmassa suunnitellaan asumista jälkihuollon aikana, itsenäistymisvarojen käyttöä (mm. omaan kotiin tarvittavat huonekalut ja kodinkoneet), tarvittavat etuudet, sekä arvioidaan tuen tarvetta jälkihuollon aikana.
3. Asiakassuunnitelmassa nuori sekä hänen toiveensa ja tarpeensa ovat keskiössä.
4. Asiakassuunnitelmassa sovitaan selkeät tavoitteet ja vastuut nuoren tarpeiden ja toiveiden pohjalta.
5. Asiakassuunnitelmaan kirjataan nuoren keskeiset aikaisemmat ja nykyiset palvelut, osallistujien näkemykset nuoren tilanteesta ja hyvinvoinnista nykyhetkellä sekä tavoitteet ja keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Asiakassuunnitelmassa kiinnitetään huomiota nuoren vahvuuksiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin sekä tuetaan niiden löytymiseen.
6. Asiakassuunnitelmassa sovitaan myös nuoren ja jälkihuollon sosiaalityöntekijän/-sosiaaliohjaajan tapaamisista. On tärkeää sopia myös asiakassuunnitelmatyöskentelyyn liittyvistä muista

tapaamisista, jos nuorella on tarvetta. Esimerkiksi voidaan sopia tapaamisia nuoren kanssa jonkin tietyn teeman käsittelemiseksi ilman muuta verkostoa. Jos nuori toivoo elämäkokemusten tai sijaishuollon tapahtumien läpikäymistä, nuoren kanssa sovitaan esim. aikajanatyöskentelystä. Nuori voi hyötyä myös omien lastensuojelun aikaisten asiakirjojen läpikäymisestä yhdessä työntekijän kanssa.

7. Asiakassuunnitelmassa varmistetaan nuoren oikeuksien toteutuminen ja kirjataan erilaiset vaihtoehdot nuoren tukemiseksi.

Asiakassuunnitelman seuranta:

8. Sijaishuollon aikana tehdyn jälkihuollon asiakassuunnitelman jälkeen sijaishuoltopaikka jatkaa nuoren kanssa jälkihuollon asiakassuunnitelmassa sovittua itsenäistymistyöskentelyä. Nuoren kanssa käydään läpi hänen oikeutensa jälkihuollon aikana esim. Jälkihuollon esitettä hyödyntäen. Jälkihuollon sosiaalityöntekijä/-ohjaaja ja sijaishuoltopaikan työntekijä sopivat työnjaosta ja siitä, kenen vastuulla on jälkihuollon tuen läpikäyminen.
9. Nuori ja työntekijät toteuttavat asiakassuunnitelmassa sovitut vastuut. Jos muutoksia tulee, ollaan puolin ja toisin yhteydessä.
10. Jälkihuollon sosiaalityöntekijä/-ohjaaja on yhteydessä nuoreen asiakassuunnitelman jälkeen ja varmistaa, onko sovitut asiat toteutuneet ja tarvittaisiinko vielä muuta tukea.
11. Suuremman tuen tarpeen tilanteessa, asiakassuunnitelma pidetään riittävän usein, jotta varmistutaan nuoren saaman tuen riittävyydestä.

(Aarnio 2021, [Asiakassuunnitelma check list \(innokyla.fi\)](https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/asiakassuunnitelma-check-list)))

Asiakassuunnitelman tarkistuslista on liitetty Innokylässä saatavilla olevaan toimintamalliesimerkkiin asiakassuunnitelma aikuistumisen tueksi, missä asiakassuunnitelmatyöskentely on jaettu kolmivaiheiseksi prosessiksi; <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/asiakassuunnitelma-aikuistumisen-tueksi>

3.5 Monitoimijainen yhteistyö jälkihuollossa

Sosiaalityöntekijällä on kaikki lainsäädännön tarjoamat mahdollisuudet niin taloudellisen tuen ja palvelujen järjestämisessä kuin myös yhteistyön tekemisessä eri tahojen kanssa (Räty 2020, 714). Täysi-ikäisen nuoren osalta on tärkeintä, että nuori on itse aktiivinen toimija omassa asiassaan ja hänen toimijuuttaan tuetaan yksilöllisesti. Nuoren läheisten entistä vahvempi mukaan ottaminen työskentelyyn on tärkeää, jos se nuorelle sopii. On tärkeää, että nuoren läheiset saavat myös itse apua, jos siihen on tarvetta. Muussa tapauksessa nuoren oma kuormittuneisuus voi lisääntyä. Nuoren kanssa on tärkeää keskustella tarjolla olevista palveluista ja ottaa nuoren ympärillä olevia toimijoita mukaan työskentelyyn. Kaikessa on kuitenkin tärkeää huomioida nuoren kokemukset ja tausta. Nuori päättää itse, keitä hänen asioihinsa osallistuu. [jälkihuolto pesäpuu \(pesapuu.fi\)](https://pesapuu.fi)

Monesti sijaishuollon aikana aloitetut palvelut, kuten päihdehoito, terapiat ja kuntoutus jatkuvat jälkihuoltoon siirryttäessä ja on luontevaa, että niiden järjestäminen perustuu jälkihuollolliseen tarpeeseen myös jälkihuollon aikana. Tällöin näistä palveluista muodostuu osa jälkihuollon palvelukokonaisuutta. Vammaispalvelut tulee järjestää jälkihuollossa oleville nuorille samoin perustein kuin kunnassa muille vammaispalveluja saavat asiakkaat. Se, että nuorella on oikeus myös jälkihuollon palveluihin, ei saa heikentää hänen oikeuksiaan saada tarvitsemiaan vammaispalveluja. (Kuntaliitto 2020.)

Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen jälkihuollon verkostotyöryhmä on pohtinut verkostoyhteistyötä 4.5.2022 yhdessä muiden ammattilaisten kanssa. Yhteistyötahoille nuoren jälkihuollon asiakkuus ei tule aina tietoon selkeällä tavalla, mutta kun asia on tiedossa, yhteistyötä tehdään mielellään. Se, että nuorella on jälkihuollon asiakkuus, ei yksinään turvaa nuoren hyvinvointia. Esimerkiksi jälkihuollon työntekijä ei saa tietoonsa nuoren koulupoissaoloja, ellei nuori niistä kerro tai siitä tule ilmoitusta koulun taholta. Tarvitaan useita välittäviä ja nuoresta huolta pitäviä yhteistyötahoja. Yhdessä nuoren kanssa muodostetaan verkosto, nuoren tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Toiveena hyvinvointialueelle siirryttäessä onkin, että palveluja kyetään yhdenmukaistamaan ja tarjoamaan yhdenvertaisesti asiakkaan asuinpaikkakunnasta riippumatta; ”Yhteinen alue, yhteiset asiakkaat, yhteiset palvelut”. (Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen jälkihuollon työryhmä 4.5.2022.)

Jälkihuollollinen päätöksenteko tulee järjestää sillä tavoin, etteivät hallinnolliset tai byrokraattiset seikat (hallintokuntien tai toimielimen sisäiset määräykset) estä järkevän ja tarpeenmukaisen sosiaalityön ja päätösten tekemistä. Yliruka ym. (2020) raportista löytyy luvussa 8 esimerkkejä keskeisistä tuen ja palveluiden muodoista, joita nuoren kanssa hänen tuekseen kootaan ja joiden toteutumisen jälkihuollon työntekijä omalla tukitoiminnallaan, koordinoivalla ja verkostoivalla työllään yhdessä nuoren kanssa varmistaa. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-552-0>

4 Jälkihuollon taloudellinen tuki

4.1 Itsenäistymisvarat

LSL 77 §:n mukaan, kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle sijoitusta avohuollon tukitoimena, 40 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Näitä ovat mm. elatusapu, eläkkeet, elinkorko ja avustus. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon.

Jollei lapsella tai nuorella ole sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitettuja tuloja, korvauksia tai saamia taikka jos ne ovat riittämättömät, hyvinvointialueen on tuettava sijoituksen päättyessä itsenäistymässä olevaa nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla. (8.7.2022/610)

Hyvinvointialueella on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 25 vuotta (8.7.2022/610). Jos nuori tai sosiaalityöntekijä ovat erimielisiä itsenäistymisvarojen käytöstä tai niiden maksamisesta, asiasta täytyy tehdä muutoksenhakukelpoinen päätös.

Hyvinvointialueen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päättyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana. (Lastensuojelulaki 77 § (8.7.2022/610))

Itsenäistymisvaroilla voidaan kattaa lapsen tai nuoren itsenäistymistä tukevia menoja mm. seuraavasti:

- oman asunnon kalustus
- ajokorttiin liittyviä kuluja (riippuen kertyneistä itsenäistymisvarojen määrästä)
- opiskeluun kuuluvia tarpeellisia välineitä tai hyödykkeitä
- harrastustoimintaa

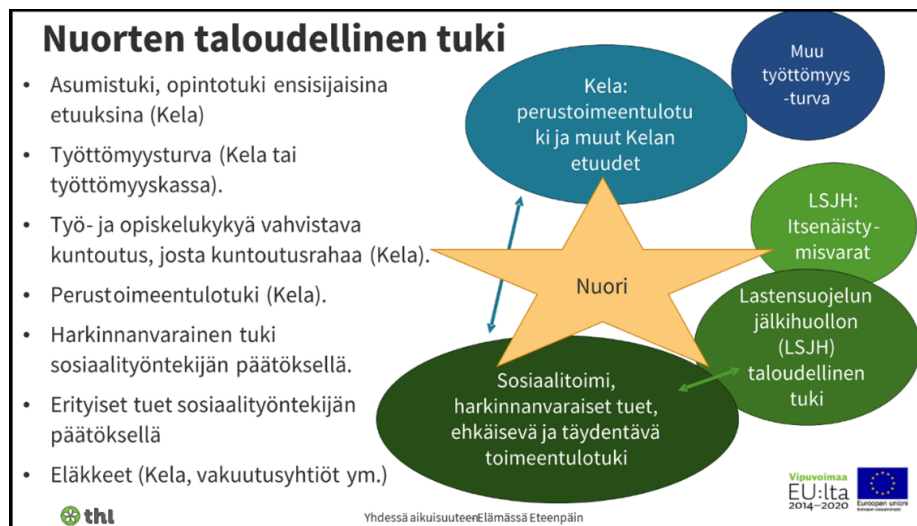
Itsenäistymisvarat voidaan maksaa nuoren omalle tilille tai antaa hänelle maksusitoumus, joka toimii maksuvälineenä kaupassa tai palveluntuottajalla. Maksusitoumuksen käyttäminen ei välttämättä ole nuoren kannalta miellyttävän vaihtoehto, joten nuoren kanssa kannattaa tästä keskustella. Vaihtoehtona on myös se, että nuori tuo sovitusta hankinnasta laskun jälkihuollon työntekijälle ja lasku maksetaan suoraan laskuttajalle tai että hankinnan on tehnyt ensin sijaishuoltopaikka, jolle tämä hankinta korvataan.

Valtakunnallisessa jälkihuollon kuntakyselyssä merkittävä osa kyselyyn vastaajista oli tuonut esiin, että itsenäistymisvarojen kerryttämisen ja käytäntöjen ohjeissa on puutteita (Hirschovits-Gerz ym. 2022, 62). Etelä-Pohjanmaan maakuntaan on laadittu vuoden 2022 aikana yhteinen lastensuojelun perintä- ja itsenäistymisvaraohje käytäntöjen yhdenmukaistamiseksi hyvinvointialueella. Ohjeen käytäntöön ottaminen ja siitä tiedottaminen on vielä kesken. Myös jälkihuollon nuoret tarvitsisivat oman ohjeen siitä, miten itsenäistymisvaroja voidaan käyttää. Ohjeita ja työpapereita on mahdollisuus julkaista alueen soteuudistus sivuilla sekä myöhemmin hyvinvointialueen omilla verkkosivuilla.

4.2 Turvaa talouteen

Jälkihuollon taloudellisen tuen tarkoituksena on tukea nuoren itsenäistymistä sekä yhteiskuntaan kiinnittymistä. Jälkihuoltoon oikeutetulla lapsella on subjektiivinen oikeus taloudelliseen tukeen, jotta hänen kuntoutumisensa ei esty taloudellisten syiden johdosta (Lastensuojelun käsikirja). Lastensuojelulain 76 a § ([417/2007](#)) pykälässä määritellään asumisen ja toimeentulon turvaaminen jälkihuollossa seuraavasti; *”Kun riittämätön toimeentulo, puutteelliset asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä jälkihuollon piirissä olevan lapsen tai nuoren kuntoutumiselle, hyvinvointialueen on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto (8.7.2022/610).”*

Nuorelle on taattava taloudellinen turva hänen yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Käytännössä jälkihuollon taloudellinen tuki voi olla toimeentulotuen lisäksi esimerkiksi harrastustoiminnan tai asumiskustannusten tukea tai omaan asuntoon muutosta aiheutuvien kulujen korvaamista. Lisäksi jälkihuollon palveluihin kuuluu myös loma- ja virkistystoimintaan tukeminen sekä matkakulut nuorelle tärkeiden ihmisten tapaamiseen. On kunnan/hyvinvointialueen harkinnassa, mikä kustannetaan itsenäistymisvaroista ja mitä kunnan taloudellisenä tukena. Harkinnassa on otettava huomioon itsenäistymisvarojen määrä, varojen esitetty käyttötarkoitus sekä nuoren ikä ja hänen yksilölliset olosuhteensa. Itsenäistymisvaroista ei tule kuitenkaan kustantaa menoja, jotka kuuluvat selkeästi lastensuojelulain mukaiseen taloudellisen tuen piiriin. (Eduskunnan apulaisoikeusasiamies 4.2.2021, [EOAK/7518/2020 \(oikeusasiamies.fi\)](#)) Huomioitavaa on se, että pelkkä taloudellisen etuuksien vastaanottaminen ei ole jälkihuoltoa.

Kuva 1 THL & Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä Eteenpäin (YEE) -hanke; Yhteiskehittämisen foorumi; Nuorten taloudellinen tuki ja taloustaidot osana lastensuojelun jälkihuoltoa ja kotoutumisen tukitoimia 16.2.2022.

4.3 Taloudenhallinta ja sen harjoittelu

Jälkihuollossa on tärkeää panostaa täysi-ikäisen nuoren talouden hallinnan tukemiseen. Talouden hallinnan opettelu tulisi aloittaa jo hyvissä ajoin sijaishuollon aikana, ja sen tulisi olla suunnitelmallista ja tavoitteellista työskentelyä. Erilaisia välineitä on internetin kautta saatavilla runsaasti, esimerkiksi Terveyskylä.fi; raha-asiat.

Talous vaikuttaa nuoren elämään kokonaisvaltaisesti, esimerkiksi nuoren näkemykseen omista mahdollisuuksista, tulevaisuuden suunnitteluun, sosiaalisiin suhteisiin, terveysriskeihin ja avun hakemiseen. Arjen menojen suunnittelu yhdessä nuoren kanssa etukäteen tuo säästöä samoin kuin tarjoustuotteiden hyödyntäminen. Nuorten ostokulttuurista kannatta keskustella, miten se periytyy lapsuuden kodista ja miten tunteet ohjaavat ostokäyttäytymistä. Myös Pesäpuu ry on nostanut esiin nuorten viestejä, miten asenteet, arvot ja kokemukset vaikuttavat rahankäyttöön. Elämäkokemusten ja kiintymyssuhdetrauman lisäksi he nostavat esiin ns. taloudellisen trauman. Nuoren käsitys rahasta on saattanut muodosta esimerkiksi sen mukaan, onko hän jatkuvasti jäänyt jostain ilman tai onko rahaa käytetty rangaistuksena. Taloudenhallintaan saattaa liittyä voimakkaita pelkotiloja ja nuoren perusturvallisuus saattaa horjua yllättävän laskun seurauksena. Esimerkiksi pelkästään kirjeiden avaaminen saattaa olla haastavaa, ja siihen voi tarvita apua. Nuorten talouteen liittyviä kysymyksiä tulee käsitellä laajasti. (Nortamo ym. 2022.)

Jokainen nuori aikuinen tarvitsee opastusta talouden hallinnassa ja on tärkeää, että taloudenpito otetaan puheeksi nuoren kanssa. Nuoria tulisi kannustaa avun pyytämiseen (usein saatetaan kokea häpeällisenä ja apua ei haeta ajoissa), joka voi estää nuoren velkaantumisen tai käynnistää talousosaamisen tuen ja velkajärjestelyiden järjestämisen nopeasti. Esimerkiksi päihteiden käyttö ja peliriippuvuus lisäävät taloudenhallinnan haasteita.

Seuraavassa esimerkki, mitä **taloudellisen tuen porrasteisuus** voisi pitää sisällään:

1. **Talousneuvontaa** voidaan antaa omatyöntekijän toimesta, ryhmässä tai pyytämällä Kelan erityistyöntekijä mukaan asiakassuunnitelmaan tai erilliseen tapaamiseen.
2. Jos nuori kokee enemmän haasteita, voidaan tarjota tehostettua **talousneuvontaa yksilöllisemmin tukihenkilötoiminnan** avulla.
3. Jos edellä mainitut tukitoimet todetaan yhdessä nuoren kanssa riittämättömiksi, voidaan toteuttaa **välitystiliasiakkuus** nuoren suostumuksella. Välitystiliasiakkuudessa asiakas sitoutuu vapaaehtoisesti palveluun, jossa hänen tulonsa ohjautuvat sosiaalitoimen hallinnassa olevalle tilille. Tililtä hoidetaan asiakkaan päivittäiset menot ja raha-asiat yhdessä sovitun mukaisesti.
4. Jos nuorelle on kertynyt velkoja, voidaan tehostettuun talousneuvontaan lisätä velkaneuvontaa. Talous- ja velkaneuvontaa saa oikeusaputoimistosta ja se on maksutonta. Talous- ja velkaneuvojat auttavat, kun on huolta omasta taloudesta. He voivat tarjota tukea taloudellisten asioiden selvittelyyn sekä erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen punnitsemiseen ja maksusopimusten laatimiseen. Lisäksi talous- ja velkaneuvoja osaa neuvoa järjestelylainan ja velkajärjestelyn hakemisessa. (oikeus.fi)
5. Erityisen haasteellisessa tilanteessa voidaan hakea **taloudellista edunvalvontaa**. Edunvalvojaa voi hakea 18-vuotta täyttänyt, sairauden, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemätön huolehtimaan taloudellisista asioista. Edellytyksenä on, että asioista ei voi huolehtia muulla tavoin. Edunvalvojaa voi hakea digi- ja väestötietovirastosta tai käräjäoikeudelta. Myös läheinen tai esim. sosiaaliviranomainen voi tehdä ilmoituksen edunvalvonnan tarpeesta

olevasta henkilöstä Digi- ja väestötietovirastolle. Edunvalvoja voidaan määrätä hoitamaan taloudellisia asioita määrääjäksi esim. kahdeksi vuodeksi tai määräys voi olla voimassa toistaiseksi. Palvelu on pääsääntöisesti maksullinen. (ddv.fi) Edunvalvonnan päättymistä haetaan holhousviranomaiselta. Päämiehen eli valvottavan henkilön sekä hänen edunvalvojansa tulee tehdä yhdessä hakemus lakkauttamisesta. Holhousviranomainen ei voi päättää edunvalvontaa, mikäli edunvalvoja ei puolla hakemusta. Tällöin päämies voi hakea edunvalvonnan purkamista käräjäoikeudelta, joka on aina toimivaltainen asian ratkaisemisessa. (ddv.fi)

Seuraavassa Noora Aarnion (2022) laatima esimerkkikaavio taloudellisen tuen porrasteisuudesta:

1. Talousneuvonta

(rahankäytön opastus henkilökohtaisesti sosiaalihojauksessa, talousryhmässä ja/tai KELA-yhteistyössä)

2. Tehostettu talousneuvonta

(asiointiapu/ laskukirjeiden avaaminen osana tukihenkilötoimintaa)

3. Välitystiliasiakkuus

(jos tehostettu talousneuvonta ei auta ja nuori suostuu)

4. Velkaneuvonta

(osana tehostettua talousneuvontaa velkatilanteessa)

5. Taloudellinen edunvalvonta

(jos välitystiliasiakkuus ei auta ja nuori suostuu tai jos on perusteet vastentahtoiseen)

4.4 Opintojen tukeminen jälkihuollossa

Opintotuki on ensisijainen Kelan etuus, jota nuori voi hakea, kun on varmistanut opiskelupaikan. Kela saa opiskelupaikan vastaanottotiedot suoraan useimmista yliopistoista sekä yhteisvalinnassa olleista oppilaitoksista, mikä helpottaa nuorta siinä, ettei opintotukihakemukseen tarvitse yleensä muita liitteitä. Opintoetuuksiin kuuluu osana myös opintolaina, jota jälkihuollossa olevan nuoren ei tarvitse hakea/nostaa jälkihuollon aikana. Opintolainan sijaan nuorella on oikeus hakea Kelan toimeentulotukea riittävän toimeentulotuen kattamiseksi. Jälkihuollosta tulee lähettää Kelaan lausunto/tieto nuoren jälkihuollon oikeudesta, että tämä tulee huomioiduksi. Huomioitavaa on, kuten Yliruka ym. (2020) toteavat, että nuorella on oikeus nostaa opintolaina, jolloin se huomioidaan tulona perustoimeentulotuessa. Ne nuoret, jotka ovat nostaneet opintolainan, eivät välttämättä tiedä opintolainan vaikuttavan perustoimeentulotuen määrään pienentävästi ja siitä syystä on tärkeää, että nuori on tietoinen opintolainan nostamisen vaikutuksista. (Yliruka ym. 2020, 37.)

Jälkihuollossa voidaan tarjota harkinnanvaraista toimeentulotukea sosiaalityöntekijän päätöksellä esimerkiksi oppikirjoihin ja suurempiin työvälinehankintoihin silloin, kun kustannuksia ei saa muualta ja nuorella ei ole muita tuloja.

Lisäksi nuorella on mahdollisuus saada Kelan koulumatkatukea koulumatkojen kustannusten korvaamiseksi. Koulumatkatukea myönnetään toisen asteen oppilaitoksessa, kuten esimerkiksi lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville. Tätä on mahdollisuus saada, jos kalenterikuukaudessa on vähintään 10 matkapäivää ja koulumatka on pitkä. Maksuttomaan koulutukseen oikeutetut opiskelijat saavat koulumatkatukea erilaisilla ehdoilla kuin muut opiskelijat. (Kela; Opiskelijat.) Huomioitavaa on, että oikeus maksuttomaan toisen asteen koulutukseen on tullut voimaan 1.8.2021 alkaen. Maksuttomuus koskee vain niitä opiskelijoita, jotka kuuluvat laajennetun oppivelvollisuuden piiriin eli niihin nuoriin, jotka keväällä 2021 ovat olleet perusopetuksen 9. luokalla (pääosin vuonna 2005 syntyneet). Oikeus maksuttomaan toisen asteen koulutukseen kestää sen kalenterivuoden loppuun, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. (OKM & Opetushallitus.)

Lue lisää nuoren koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvästä tuesta (Yliruka ym. 2020, 39–44, huomioiden mm. opiskelua koskevan lainsäädännön uudistukset).

4.5 Työelämään siirtyminen

Yliruka ym. (2020) mukaan työelämään siirtyminen on nuorille kriittinen elämänvaihe, jolloin heidän tulisi osata työelämän lainsäädäntöä ja lainalaisuuksia, kuten esimerkiksi työaikaan, työpoissaoloihin liittyvää ohjeistusta sekä työntekijän oikeuksiin ja velvollisuuksiin kuuluvia asioita. Nuorilla ei välttämättä ole valmiuksia ja osaamista käsitellä tätä siirtymävaihetta. Osalle jälkihuollossa oleville nuorille työllistyminen on helppoa, osalle työllistyminen on vaikeaa ja he tarvitsevat tähän tukea.

Työelämään siirtymiseen on monia reittejä. Koulutus on kuitenkin käytännössä edellytys pidempiaikaiseen työsuhteeseen, mutta työelämäharjoittelut ja työkokeilut voivat olla hyviä vaihtoehtoja opintojen keskeytyessä. Tutkimusten mukaan toisen asteen tutkinto on yksi keskeinen tekijä nuorten huono-osaisuutta vähentävä tekijä ja siksi opintoihin kannustaminen on jälkihuollossa keskeistä. Suurimmilta paikkakunnilta löytyy Ohjaamo -toimintaa, jossa alle 30-vuotiaita nuoria tuetaan mm. opiskeluun ja työllistymiseen liittyvissä asioissa. (Yliruka ym. 2020, 44.) Ohjaamossa työskentelee eri alojen ammattilaisia. Palvelu on maksutonta ja jokainen saa apua kotikunnasta riippumatta. Oman paikkakunnan Ohjaamon löytää ohjaamot.fi sivuilta.

Työttömyysetuuteen ovat oikeutettuja 18–64-vuotiaat Suomessa asuvat työttömät työnhakijat, jotka ovat työkykyisiä, työmarkkinoiden käytettävissä, hakevat kokoaikatyötä ja ovat taloudellisen tuen tarpeessa. 17-vuotias nuori voi saada työttömyysetuutta, jos hän on suorittanut oppivelvollisuuden tai keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen esimerkiksi pitkäaikaisen sairauden vuoksi. Huomioitavaa on, että alle 25-vuotiaille on asetettu ehtoja työttömyysetuuden hakemiseen, jos he ovat työttömiä ja ilman ammatillista koulutusta. Heidän tulee hakea opiskelemaan keväällä ja opiskelun tulee johtaa tutkintoon omien ammatillisten valmiuksien parantamiseksi. Hakemisen lisäksi nuorten tulee osallistua pääsykokeisiin ja ottaa paikka vastaan, jos sen saa. (Kela.fi)

Työttömäksi työnhakijaksi ilmoittaudutaan TE-palveluihin. TE-palvelut tai kunta, jos on mukana kuntakokeilussa, tekee työllistymissuunnitelman, jota tulee noudattaa. He myös antavat Kelaan työvoimapolitiittisen lausunnon oikeudesta työttömyysetuuteen. TE-palveluista on mahdollista saada tukea työllistymiseen, kuten työkokeilun, palkkatuen tai ammatinvalinnan- ja uraohjauksen kautta. TE-palveluista kuin myös kunnasta voidaan nuori ohjata Työllistämistä edistävään yhteispalveluun (TYP, <https://tem.fi/tyollistymista-edistava-monialainen-yhteispalvelu>), joka on TE-toimiston, kunnan ja Kelan yhteinen toimintamalli. Mallissa yhdessä asiakkaan kanssa arvioidaan, suunnitellaan ja vastataan prosessivastuullisesti asiakkaan työllistymisprosessin etenemistä.

Nuorisotakuu: <https://tyomarkkinatori.fi/henkiloasiakkaat/tyonhaku/nuorisotakuu>

Etelä-Pohjanmaan TE-toimiston asiakkailta on mahdollisuus käyttää myös erilaisten hankkeiden palveluja. Hankkeissa saa työvalmentajalta henkilökohtaista apua työllistymiseen sekä esim. piilotyöpaikkojen, työkokeilu- ja opiskelupaikkojen etsintään. Osassa hankkeita tarjotaan työvalmennuksen lisäksi myös ohjausta ja neuvontaa mm. talous-, liikunta- ja elintapa-asioihin sekä etsitään ratkaisuja maahanmuuttajien työllistymisen tueksi. Yhteistyön muodoista sovitaan tarpeen mukaan. Hanketyöntekijän tavoittaa jättämällä yhteydenottopyyntö Oma asiointi -verkkopalvelussa. Hankkeista esimerkkinä, Sijoita ja valmenna -hanke Etelä-Pohjanmaalla; IPS-työhönvalmennus ja Ovi auki elämään! -hanke.

Työtön työnhakija on oikeutettu maksuttomaan terveystarkastukseen, ajan voi varata TE-palveluista tai oman alueen toimijalta. Yhteystiedot löytyvät kuntien verkkosivuilta. (Paikalliset Te-palvelut.fi)

4.6 Tuki opintojen ja työelämän ulkopuolella

Lastensuojelun jälkihuollon tärkeä tehtävä on tukea nuorta opinto- ja työelämäpoluille. Mikäli tämä ei nuoren elämäntilanteen vuoksi ole mahdollista, tulee tuki ja palvelut järjestää nuoren tarpeiden mukaan ja tehostaa tukea ja palveluita nuorilähtöisesti siten, ettei nuori tipahda tuen piiristä ja syrjäydy. Kela kautta on mahdollisuus saada kuntoutusta esimerkiksi NUOTTI-valmennuksen kautta. NUOTTI-valmennukseen voi hakeutua 16–29-vuotias nuori, joka tarvitsee tukea jokapäiväiseen elämän erilaisiin haasteisiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Hakeminen ei edellytä todettua sairautta tai selvitystä terveydentilasta.

Lisäksi Kela tarjoaa Oma väylä – kuntoutusta, joka on neuropsykiatrista kuntoutusta opiskelemaan tai työelämään tähtääville tai siellä jo oleville 16–29-vuotiaille nuorille. Kuntoutusta voivat hakea nuoret, joilla on diagnosoitu ADHD, ADD tai Aspergerin oireyhtymä ja heillä on tuen tarvetta opinnoissa tai työelämässä, vaikeuksia sosiaalisissa taidoissa tai arjen hallinnassa. Neuropsykiatrisen häiriön lisäksi nuorella voi olla todettu jokin psykiatrinen häiriö, mutta psyykinen vointi tulee olla kuitenkin riittävä kuntoutusta haettaessa.

Ohjaamatoiminnan lisäksi INTO:n etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta tarjoavat tukea arkeen, opintoihin ja työllistymiseen. Työpaja on valmennusyhteisö, jonka tavoitteena on tukea hyvinvointia, tunnistaa osaamista ja valmentaa kohti koulutusta ja työtä. Työpajatoiminta on suunnattu erityisesti alle 29-vuotiaille ja valmennus on tavoitteellista, valmentautujan tarpeiden mukaista tukemista. Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä tarvittaessa kotiin vietävien palveluiden avulla tuen ja palvelujen piiriin. Päihde- ja mielenterveyden haasteita kokevien nuorten kyky avun pyytämiseen ja avun piiriin hakeutumiseen on usein puutteellista. Lastensuojelun jälkihuollon tehtävä on toimia proaktiivisesti siten, että nuori saa hänen tarvitsemansa palvelut monitoimijaisen yhteistyön avulla.

Nuori voi olla myös Rikosseuraamuslaitoksen asiakas. Yhteistyö lastensuojelun ja Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden kanssa on oleellista esimerkiksi nuoren vapautuessa vankilasta uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi.

5 Asumisen tuki

5.1 Asumisen tukeminen

Lastensuojelun jälkihuollon yksi tärkeä tehtävä on aikuistuvan nuoren asumisen tukeminen. Eduskunnan oikeusasiamiehen (EOAK/7624/2020) mukaan jälkihuollossa olevan nuoren asumisvaihtoehtoja arvioitaessa ja asumisen tukea suunniteltaessa on riittävällä tavalla huomioitava

itsenäistymässä olevan nuoren yksilöllinen jälkihuollollinen tuen tarve sekä hänen elämäntilanteensa kokonaisuudessaan. Eduskunnan oikeusasiamies on ottanut kantaa viranomaisten velvoitteeseen tukea jälkihuollossa olevan nuoren asumista korostamalla, että kunnalla on kokonaisvastuu asumisen järjestämisestä. Hänen ratkaisunsa mukaan kunnan sisäisellä työnjaolla kunta ei voi siirtää tätä vastuuta esimerkiksi vain asuntotoimen hoidettavaksi, tai rajata tarjottavat asunnot vain kaupungin omaan asuntokantaan. Jos jälkihuollossa oleva nuori ei taloudellisten edellytystensä vuoksi, tai muutoin elämäntilanteensa vuoksi pysty itse huolehtimaan omasta asumisestaan eikä kunnan asuntoasioista vastaava viranomainen pysty tarjoamaan asuntoa, on vastuu asumisen järjestämisestä jälkihuollon järjestämisvastuussa olevalla sosiaalihuollon viranomaisella. (EOAK/7624/2020.)

Jälkihuoltoon siirtyvän nuoren asuminen suunnitellaan hyvissä ajoin ennen jälkihuoltoon siirtymistä ja käytännössä asuminen sekä siihen liittyvä tuki suunnitellaan nuorikohtaisesti hänen tarpeidensa mukaisesti. Seinäjoen jälkihuollon kehittäjäryhmä on tuonut esiin, että "Olisi tärkeää, että pääsisi aikaisemmin (16–17-vuotiaana) itsenäistymisasuntoon harjoittelemaan, eikä vasta siinä kohtaa kun pääsisi jo omilleen. Siinä kohtaa vaikea motivoida nuorta tähän, "vapaus" jo koittaa." (Kehittäjäryhmän tapaaminen 12.5.2022.) Aluehallintovirasto on ottanut ohjauskirjeessään kantaa siihen, miten huostaanotetun lapsen asumisharjoittelupaikan on oltava lastensuojelulaitoksen tai ammatillisen perhekodin välittömässä läheisyydessä, eli samassa rakennuksessa (esim. rakennuksen päädyssä) tai pihapiirissä. Tätä kauempana asumisharjoitteluasunto ei voi käytännössä olla. Lapselle asumisharjoittelussa on turvattava työntekijän apu ja tuki ympärivuorokautisesti. (Aluehallintovirasto 2020.)

Asumistuki haetaan Kelasta.

Jälkihuollossa autetaan nuorta hakemusten tekemiseen. Taloudellisen tuen lisäksi nuoren on hyvä saada tietoa asumiseen liittyvistä säännöistä ja haasteista, jotta hän tietää miten voi ennaltaehkäistä mahdollisia asumiseen liittyviä ongelmia. Vuokravakuuksien ja vuokrien maksamisen tärkeyttä on tarve korostaa. Taloyhtiön järjestysääntöjen, lemmikkieläinten tai kaverien majoittamisesta olisi hyvä keskustella ennen asuntoon muuttamista, etteivät nuoret ole vaarassa joutua asunnottomiksi. Myös vuokrasopimus olisi syytä käydä läpi nuorten kanssa. Esimerkiksi Kuluttajaliitto on julkaissut ohjeita vuokralaisen oikeuksista ja velvollisuuksista; <https://www.kuluttajaliitto.fi/fis/materiaalit/vuokralaisen-oikeudet-ja-velvollisuudet/>

Asunnottomuuden ehkäisy on ensisijaisen tärkeää. On oleellista, että nuori saa ennakoivasti riittävän tuen ja seurannan itsenäistyessään, etteivät asumisen haasteet kasaudu. Kodittomuus on traumaattinen kokemus nuorelle ja altistaa mm hyväksikäytön kohteeksi joutumiselle. Lisäksi se on työntekijäresursseja sitova ja taloudellisia kustannuksia tuova tekijä. Asumisen ajokorttivalmennusta tai muuta tämän tyyppistä valmennusta voisi hyvä olla tarjolla jälkihuoltoon siirtyville nuorille. Vaikeasti asutettavien nuorten asuttamisessa on hyvä varmistaa asumisen riittävät vakuutusturvat, tämä helpottaa nuorten asunnon saantia myös vapailta asuntomarkkinoilta.

5.2 Asumisen vaihtoehtoja

Erilaisia, nuoren tarpeita tukevia asumisvaihtoehtoja tulisi olisi riittävästi tarjolla. Esimerkiksi mahdollisuus sijoituksen jatkumiseen jälkihuollon sijoituksena perhehoidossa tai laitoshoidon itsenäistymisasunnossa, tuettu asuminen omassa asunnossa, johon nuori saa sosiaaliohjausta kuukauden aikana muutaman kerrasta lähes päivittäin tapahtuvaan ohjaukseen, palvelumuotoinen asuminen ja asuntolamuotoinen asuminen.

Perhehoito jälkihuollossa

Aikuistuvan nuoren asumisen jatkuminen perhehoidossa on luonteva tapa tukea itsenäistyvää nuorta. Perhehoidossa muodostuneet ihmissuhteet tarjoavat parhaimmillaan luonnollista tukea opintoihin,

työelämään ja parisuhteen rakentamiseen. Aikaisemmin perhehoitajina toimineiden ja sijaissisarusten kannustuksella ja tuella voi olla ratkaiseva merkitys ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkaisemisessa. (Erikson & Säles 2021, 50.)

Nuoren jatkaessa asumistaan perhehoidossa jälkihuollon aikana, tulee tehdä jälkihuoltosuunnitelman lisäksi uusi toimeksiantosopimus tai sopimus perhehoidon järjestämisestä. Mikäli nuoren tilanteessa ei tule muutoksia, sopimus voi olla samansisältöinen kuin huostaanoton aikainen sopimus. (Lastensuojelun käsikirja) Huomioitavaa on, että toimeksiantosopimus turvaa edelleen myös perhehoitajan asemaa siinä, että perhehoitaja on edelleen oikeutettu saamaan hoidettavaa koskevat tarpeelliset tiedot voidakseen hoitaa aikuistuvaa nuorta. Perhehoitajalla tulee olla esimerkiksi tietoa siitä, mitä lääkkeitä nuorella on ja mihin hänellä on lääkitys. Toimeksiantosopimuksessa perhehoitajat sitoutuvat antamaan hyvää asiakas-, jälkihuolto- ja/tai hoito- ja palvelusuunnitelman mukaista perhehoitoa. Kunta (hyvinvointialue) puolestaan sitoutuu antamaan perhehoitajalle perhehoidon toteuttamisen kannalta kaikki tarvittavat tiedot perhehoitoon sijoitetusta henkilöstä (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 26 §, 3 momentti, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 17§) sekä ilmoittamaan perhehoitajalle, mikäli perhehoitoon sijoitetun lapsen asioista vastaava työntekijä vaihtuu. (https://www.perhehoitoliitto.fi/tietoa_perhehoidosta/toimeksiantosopimus)

Jos nuori asuu enää osittain sijaisperheessä, esimerkiksi opiskelee toisella paikkakunnalla, määritellään nuoren tuen tarve yhdessä nuoren ja sijaisperheen kanssa ja sen perusteella tehdään sopimus palkkiosta ja kulukorvauksesta sekä esim. taloudellisen tuen myöntämisestä matkakuluihin. (Lastensuojelun käsikirja) Perhehoitoa voidaan tarjota myös lyhytaikaisesti siten, että muutoin itsenäisesti asuva nuori viettää viikonloppuja ja tai loma-aikoja perhehoidossa. Tällaisessa tilanteessa sijaisperhe voi toimia tukiperheenä. Perhehoitoa voidaan tarjota myös nuoren omaan kotiin osavuorokautisena perhehoitona, nuoren itsenäistymisen tuen palveluna. (Erikson & Säles 2021, 50.) Perhehoitoliitosta on saatavilla ehdotus palkkioiden ja kustannusten korvaamiseen osavuorokautisessa perhehoidossa. Hyvinvointialueilla aluehallitus päättää perhehoidon palkkioiden ja kustannusten korvaamisesta jälkihuollon aikana.

Lastensuojelun jälkihuoltona tarjottavassa perhehoidossa nuorelle kuuluu edelleen lastensuojelulain 55 § mukainen käyttövara, joka on *15-vuotiaalle lapselle tai nuorelle vähintään määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatustukilain (580/2008) 9 §:ssä säädetystä yhdelle lapselle suoritettavassa elatustuen määrästä*. Perhehoitoliitto suosittelee käyttämään harkintaa siinä, peritäänkö jälkihuollon aikana nuoren saamat etuudet sijaishuollon korvauksena vai voisiko osan nuoren saamista etuuksista maksaa nuorelle itselleen itsenäistymisen taitojen harjoitteluun. Käyttövarojen käyttämisestä ei voida säädellä, mutta säätelyvara olisi esimerkiksi opintotuen käyttämisessä. (Perhehoitoliitto, puhelu 25.8.2022.)

Laitoshoito

Aikuistuvan nuoren elämässä joskus tarve ympärivuorokautiselle hoidolle on edelleen olemassa, esimerkiksi neuropsykiatrisen tai muun diagnoosin perusteella, vaikka täysi-ikäisyys on saavutettu.

Aluehallintovirastot katsovat, että lastensuojelun jälkihuollossa olevan aikuistuvan nuoren tuettu asuminen laitoksessa on tarkoitettu ensisijaisesti täysi-ikäisille asiakkaille. Jälkihuollossa olevan nuoren tuettu asuminen voi tapahtua kauempana sijaishuoltoyksiköstä. Mikäli tukiasunto on samassa rakennuksessa kuin laitos/perhekoti, on tukiasunnon oltava erillinen yksiköstä siten, että sillä on oma sisäänkäynti ja toiminnan on oltava erillistä sijaishuoltoyksikön toiminnasta. (Aluehallintovirasto 2020) Tämä haastaa käytännössä lastensuojelun tarjoaman laitoshoidon, miten sitä voidaan tarjota nuorille. YEE-hankkeen aikana on noussut esiin joidenkin nuorten toive siitä, että he haluaisivat jäädä vielä sijaishuoltopaikkaan täytettyään 18 vuotta.

Täysi-ikäisen, aikuistuvan nuoren jälkihuollon sijoituksessa tulee huomioida niin nuoren kuin perhehoitajan tai palveluntuottajan asema sekä oikeudet esimerkiksi salassapitoasioissa ja

asiointioikeudessa nuoren puolesta. Jälkihuollon sijoituksen kustannusten korvaamisesta perinnän kautta tulee olla yhteneväinen käytäntö hyvinvointialueella.

Välivuokra-asunto

Itsenäisen asumisen tukeminen voi tarkoittaa myös välivuokra-asuntoa, jossa organisaatio tai muu toimija vuokraa eteenpäin asuntoa, jonka on vuokrannut omiin nimiinsä. Välivuokra mahdollistaa vuokralla asumisen henkilölle, joka ei itse pysty hankkimaan itselleen asuntoa. ([Valivuokra asuttamisen opas.pdf](#) ([asuntoensin.fi](#))) Välivuokra-asuttamisessa on huomioitava, sisältyykö siihen nuoren asumisen tukea vai vain asunto. Lastensuojelun yksityiset palveluntuottajat tarjoavat välivuokra-asuntovaihtoehtoa siten, että siihen sisältyy asumisen tuki.

6 Psykososiaalinen tuki

6.1 Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus

Lastensuojelun jälkihuollossa olevan nuoren pääasiallinen tuki tarjotaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin tavoitteena löytää yhdessä nuoren kanssa hänen omia voimavaroja ja tulevaisuudensuunnitelmia. Työntekijöiden sensitiivinen ja traumatietoinen työote auttaa ymmärtämään nuoren taustalla olevia lapsuuden haitallisia kokemuksia, jotka edelleen saattavat hankaloittaa monella tapaa nuoren itsesäätelyä ja elämänhallintaa. Nuoren ns. huono käytös saattaa olla nuorelle tapa suojata itseään vaikeassa tilanteessa. (Andelin & Kivistö 2022, koulutusmateriaali.) Nuoret hyötyvät luottamuksellisesta työskentelysuhteesta ammattilaiseen sekä siitä, että heidän elämässään vaikuttavien ammattilaisten yhteistyö muodostaa nuoren lähtökohdista toimivan, saumattoman yhteistyöverkoston, jossa huomioidaan niin perhe kuin muut läheiset sekä ammattilaiset (Yliruka ym. 2020, 30). Työskentelyssä aikuistuvien nuorten kanssa systemisen työotteen avulla voidaan vahvistaa juuri edellä mainittua eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Systeminen työote auttaa myös erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen ja taustalla vaikuttavien asioiden yhteisessä pohdinnassa nuoren kanssa. Se rakentaa syvempää ymmärrystä nuoren tilanteesta ja avuntarpeista. (THL, Systeminen toimintamalli lastensuojelussa.)

Arjen hyvinvoinnilla on yhteys mielenhyvinvointiin. Jälkihuollossa nuoren kanssa keskustelussa ovat mm. asumiseen, talouden hallintaan ja tukeen, ihmissuhteisiin, perheeseen, seksuaalisuuteen, opiskeluun ja työelämään liittyvät asiat. Nuorta saattaa mietityttää myös sijoitukseen liittyvät asiat. Hänellä on mahdollisuus pyytää itseään koskevat lastensuojelun asiakirjat luettavakseen Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999 perusteella. Nuorta tulee ohjata, kenelle/mille taholle kirjallinen pyyntö omien asiakirjojen saamiseksi tulee osoittaa. Asiakirjoja voidaan käsitellä yhdessä jälkihuollon sosiaalityöntekijän, sosiaaliohjaajan tai nuoren toivoman henkilön kanssa. Tämä on myös toivottavaa, sillä usein nuori voi tarvita tukea omia asioita ja kokemuksia käydessä läpi. Työskentelyssä nuoren kanssa voidaan hyödyntää mm. aikajanatyöskentelyä. Esimerkkinä tästä työskentelytavasta: Elämänjana lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä; <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8598-2>.

Jos nuori kokee, että menneisyyden tai nykyisyyden asiat vaikuttavat hyvinvointiin ja toimintakykyyn, nuori voidaan ohjata esimerkiksi mielenterveyden asiantuntijoiden, kuten psykiatrisen sairaanhoitajan, psykologin tai lääkärin vastaanotolle. Oleellista on kerätä nuoren ympärille hänen tarpeitaan ja toiveitaan vastaava ammattilaisten ja läheisten joukko, jotka sopivat nuoren tukemisen vastuista.

6.2 Käytännön tuki arjen asioissa

Aikuistuvalla nuorella voi olla monenlaisia käytännön pulmia arjessaan, jo ihan pienissä käytännön asioissa, kuten esimerkiksi muuttoilmoituksen tekemisessä, miten laittaa jääkaappi päälle uudessa asunnossa tai miten varataan aika terveydenhuollon palveluihin. Jos nuorella on yksittäisiä tuen tarpeita esimerkiksi etuuksien hakemisessa tai arjessa, pyritään tuki tarjoamaan sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan toimesta. Jälkihuollossa olevalla nuorella on mahdollisuus saada ammatillista tukihenkilötoimintaa, mikäli hänellä on säännöllisen intensiivisen tuen tarve arjessa.

Perusteet tuen myöntämiselle voivat olla:

1. itsenäistymisen ja arjenhallinnan taitojen harjoittelun tarve
2. asiointiavun tarve
3. opintojen ja työllistymisen tuen tarve
4. taloudenhallinnan tuen tarve
5. asumiseen, perhe- ja ihmissuhteisiin tai terveydenhoitoon liittyvä tuen tarve

Siirtymävaiheet ja elämänmuutosvaiheet ovat tärkeitä kohtia, jossa arjen tukea ja psykososiaalista tukea on tärkeä tehostaa ja tarjota ennakkoivasti, esimerkiksi siirtyminen sijaishuollosta itsenäiseen asumiseen, muutto toiselle paikkakunnalle, opintojen aloittaminen tai vanhemmaksi tuleminen.

6.3 Vertaisryhmätoiminta ja kokemusasiantuntijuus

Nuorille voidaan tarjota psykososiaalista tukea erilaisin ryhmätoiminnoin, mutta myös tarjoamalla erilaisia kokemusasiantuntijatehtäviä. Osallistuminen näihin toimintoihin tulee tapahtua nuorelle itselleen sopivalla ja mieluisella tavalla, osallistuminen on vapaaehtoista.

Vertaisryhmätoiminnan tarkoitus on, että samanlaisessa tilanteessa olevat nuoret voivat jakaa kokemuksia keskenään saaden tätä kautta toisilta tukea ja uusia näkökulmia. Ryhmän tarkoituksesta riippuen pääpaino voi olla toimintakyvyn, sosiaalisuuden tai elämänhallinnan tukemisessa, esimerkiksi ryhmässä voidaan käsitellä konkreettisesti arjen rytmiä, ruuanlaittoa ja talouden hallintaan liittyviä asioita. Ryhmätoiminta voidaan sisällyttää perhetyöntekijän, sosiaaliohjaajan, nuorisotyöntekijän tai sosiaalityöntekijän tehtäväkuvaan. Paikallisesti ryhmätoimintaa voidaan toteuttaa myös eri rahoituslähteistä saatavilla projektirahoituksilla, unohtamatta erilaisten järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä. (THL.fi; lapset, nuoret ja perheet.)

Vertaisryhmätoiminnalla voi olla suuri merkitys ja vaikutus nuoren elämään. Esimerkiksi UP2US-hankkeen aikana järjestetty vanhemmuusryhmä jälkihuollossa oleville nuorille aikuisille oli tarjonnut ryhmäläisille mm. vertaisuuden kokemuksia, mielekästä tekemistä ja mahdollisuuden tulla kuulluksi. Ryhmätoiminnalla oli ollut vaikuttavuutta, sillä toiminnan ansiosta oli pystytty katkaisemaan ylisukupolvisia lastensuojelun asiakkuuksia ja ryhmään osallistuneet perheet olivat verkostoituneet myös ryhmän ulkopuolella tapaamalla toisiaan ja luomalla jopa kummissuhteita. (Kaijanen ym. 2022, 47–53.)

Lastensuojelun kokemusasiantuntija on henkilö, joka on mukana kehittämässä lastensuojelua omien kokemusten pohjalta. Hänellä on omakohtaista kokemusta lastensuojelusta ja hän on halukas jakamaan kokemuksiaan sekä kuulemaan muiden näkökulmia asioista, joita tarkastellaan yhdessä. (Lastensuojelu käsikirja.) Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle on Monni -hankkeen avulla rakennettu lastensuojelun kokemusasiantuntija ja vertaistoiminnan -rakennetta, mikä mahdollistaa erityisesti lastensuojelussa olleiden lasten ja nuorten kokemusasiantuntijana toimimisen. Päätöstä rakenteen toteutumisesta ei vielä kuitenkaan ole. Kokemusasiantuntijoille on tarjolla koulutusta, mutta mikään ei estä toimimasta kokemusasiantuntijana ilman tätä. Esimerkiksi Pesäpuussa kokemusasiantuntijatoiminnan peruslähtökohtana on, että jokainen lastensuojelusta kokemusta omaava kelpaa kokemusasiantuntijaksi ja on riittävä omana itsenään (Pesäpuu.fi). Kun kokemusasiantuntijoiden

kanssa toimitaan, heitä tulee suojella eettisin periaattein. Toiminnassa tarvitaan huolellista etukäteissuunnittelua ja tilanteen läpikäymistä. Kokemusasiantuntijan tulee kokea olevan turvassa.

6.4 Psykososiaalinen tuki verkossa

Verkkopalvelut eivät korvaa kohtaamista ja nuoren tapaamista kasvokkain, mutta voivat olla tärkeänä apuna silloin, kun nuori ei tavoita ketään viranomaista tai muuta läheistä. Seuraavassa esimerkkejä nuorille sopivista verkkopalveluista mm.:

Nuortenlinkki.fi

Nuorten oma verkkopalvelu, jossa aiheina mm. päihteet tai päihteettömyys, pelaaminen, masennus, kiusaaminen ja paljon muuta! Lisätietoa palvelusta saat [Nuortenlinkki.fi-sivulta](https://www.nuortenlinkki.fi)-sivulta.

Sekasin-chat

Sekasin-chatissa voi keskustella mistä tahansa mieltä askarruttavista kysymyksistä ja aiheista. Keskustelemaan pääsee nimettömänä, kahden kesken koulutettujen vapaaehtoisten ja mielenterveyden ammattilaisten kanssa. Chat on auki vuoden jokaisena päivänä. Chattia ylläpitää MIELI Suomen Mielenterveys ry. Pääset chattiin [Sekasin-sivulta](https://www.sekasin.fi)

Askel aikuisuuteen -sivusto

Oletko autismitietäjä nuori? Mietityttävätkö sinua jatko-opintoihin ja itsenäistymiseen liittyvät asiat? Tarvitsetko tietoa ja selviytymiskeinoja arkesi tueksi?

Askel aikuisuuteen -sivustolla on tietoa autismitietäjästä, jatko-opinnoista ja itsenäistymisestä autismitietäjä nuoren siirtymävaiheina. Sivusto on suunnattu 14–28-vuotiaille autismitietäjä nuorille, heidän vanhemmilleen ja ammattilaisille. Siirry [Askel aikuisuuteen -sivustolle](https://www.askelaikuuteen.fi).

Zekki – Miten sulla menee kysely

Itsearviointikysymyksiä netissä 15–25-vuotiaille nuorille. Saat tsekkauksen omaan elämäntilanteeseen ja tietoa alueen palveluista ja tuesta valtakunnallisesti <https://www.zekki.fi/>

Tarvittaessa kiireellisissä hätätilanteissa, kun paikalle tarvitaan auttavia viranomaisia, nuoria voi ohjeistaa olemaan yhteydessä hätänumeroon 112 tai Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja kriisipäivystykseen. Sosiaalipäivystys päivystää kaikkina vuorokaudenaikoina ja asiakkaat voivat soittaa numeroon +358 44 470 0444. Sosiaalipäivystykseen voi ottaa yhteyttä, kun tarvitaan esimerkiksi lastensuojeluun, perhekriiseihin, perheväkivaltaan, elämänhallintaan, mielenterveyteen tai päihteisiin liittyvää kiireellistä apua. Palvelu on maksutonta.

7 Vanhemmuuden tuki

Aikuistuvan nuoren tukeen voi sisältyä myös vanhemmuuden tukeminen. Tämä on parhaimmillaan ylisukupolvisen huono-osaisuuden ehkäisyä (Yliruka ym. 2020, 11–12). Lapsen syntymä on aina ihme, jonka myötä elämä muuttuu ja saattaa tuoda tuen tarvetta. Yliruka ym. (2020) mukaan nuorella vanhemmalla voi olla tarvetta monenlaiselle tiedolle ja taitojen opettelulle, tuelle ja vieressä kulkemiselle, jos nuori vanhempi on kokenut omassa lapsuudessaan traumaattisia tapahtumia ja hänen kiintymyssuhteensa on ollut turvaton. Vanhemmuuden tuessa jälkihuollon ammattilaisten ja neuvolan yhteistyö nuoren luvalla on tärkeää. Jälkihuollon sosiaalityön tehtävänä on vakauttaa vauvaperheen arki riittävän turvalliseksi ja ennustettavaksi vauvan kannalta. Tähän kuuluu mm. taloudellista asioista huolehtiminen yhdessä nuoren kanssa, vauvan neuvolakäyntien ja muiden tarvittavien käyntien

tukeminen sekä turvallisen biologisen verkoston aktivoiminen. Jos nuorella ei ole tarvittavaa tukiverkostoa, tulee jälkihuollosta hankkia tarvittavat palvelut esimerkiksi kotipalvelusta tai lapsiperheiden sosiaalityöstä tai lastensuojelusta perheeseen. Jos jälkihuollon asiakkaana oleva nuori tarvitsee lastensuojelun apua lapsensa asiassa, tässä tulee tehdä selkeä työnjako, jälkihuollon tehtävänä on nuoren tukeminen. Vanhemmuuden tueksi voidaan järjestää myös vanhemmuuden vertaisryhmätoimintaa, erityisesti sijaishuollon kokeneille nuorille. (Yliruka ym. 2020, 33–46.)

Valtakunnallisessa Talousfoorumissa 2022 Pesäpuun kokemusasiantuntijat ovat esittäneet toiveenaan, että aikuistuvien nuorten jälkihuollossa vanhemmuus tulisi huomioida suoraan, ei välikäsiä kautta. Heidän mukaansa taloudellisen tuen koukerot synnyttävät ylisukupolvisia lastensuojeluasiakkuuksia, koska muuten vauva ei saa vaatteita, tukea päivähoitomaksuihin tai harrastuksiin, näihin tarvitaan asiakkuus lastensuojelussa. (Nortamo ym. 2022.)

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies 14.1.2021 on määritellyt ratkaisussaan: Jälkihuoltoon voi sisältyä myös nuoren vanhemmuuden ja tulevan äitiyden tukeminen. Tämä voi merkitä myös jälkihuollon taloudellista tukea tai viime kädessä toimeentulotukea. Toimeentulotukinormit eivät ole tällaisessa tapauksessa viranhaltijaa sitovia, mikäli tarve toimeentulotukeen on olemassa. ([EOAK/7624/2020; oikeusasiamies.fi](https://oikeusasiamies.fi/EOAK/7624/2020))

8 Vinkkejä ammattilaisille

8.1 Nuorten superohjeita ammattilaisille

Seuraavassa Pesäpuun nuorten foorumissa, Eilisestä huomiseen 2022, laadittuja nuorten ohjeita ammattilaisille. (Nuorten foorumit ovat Pesäpuun Selviytyjät-tiimin kehittämä nuorilta nuorille suunnattu työskentelymalli, joka toimii sekä vertaistukena että vaikuttamisen välineenä. Foorumeja järjestetään vuosittain eri puolella Suomea ja ne toimivat sekä yksilöllisellä, yhteisöllisellä kuin myös yhteiskunnallisella tasolla. Foorumeiden ideana on ottaa nuoret aktiivisesti mukaan kehittämään lastensuojelun käytäntöjä.)

Ammattilaisten superohjeet: ”Että tulis välitetty olo.”

- Antakaa meidän tutustua teihin. Sä tunnet mut, mut me ei usein sua.
- Kohtaa mut yksilönä.
- Muistakaa merkkipäivät, ja muistakaa juuri minua. Kaikille sama kortti toivotuksineen ei tunnu siltä, että juuri minä olisin tärkeä.
- Soitellaan tai viestitellään vaikei olisi asiaa matalalla kynnyksellä, että tiedän että oot siellä mua varten.
- Kun otat asioita puheeksi, älä painosta tai tuomitse.
- Jos mokailen, älä tee asioista liian isoa numeroa.
- Anna menneisyyden virheiden olla ja anna mun kertoa asioista omassa tahdissa.
- Kysy, mistä haluan puhua ja anna eri vaihtoehtoja esimerkiksi tähän tapaan:
”Voidaan jatkaa viime kerran juttua, puhua jostain muusta tai vaikka vaan pelata korttia”.
- Puhu sellaisella kielellä, että ymmärrän sua.
- Älä pelkästään ohjeista, vaan kulje mukana ja huomioi minun tarpeeni ja tilanteeni.
- Ei pelkkiä maksareita, tulkaa mukaan ostoksille ja harrastuksiin.
- Tsemppaa ja kannusta muutoksissa!

- Jos herää huoli, kysy suoraan. Mun henki saattaa olla sun käsissä.

(Eilisestä huomiseen – Kokemuksia elämän tarinan vaikutuksesta itsenäistymiseen, Nuorten foorumi 9.4.2022, Kokkola)

8.2 Lastensuojelun jälkihuolto on sinun oikeutesi -esite

Lastensuojelun jälkihuollon esite nuorille ja ammattilaisille on laadittu yhdessä nuorten ja ammattilaisten kanssa YEE-hankkeen toiminnan aikana. Esitteen avulla on haluttu lisätä nuorten tietoisuutta omista oikeuksistaan lastensuojelun jälkihuoltoon. Esite on suunnattu erityisesti nuorille, mutta on hyvä apuväline myös ammattilaisille. Esite on julkaistu sekä suomeksi että ruotsiksi. Julkaisun pysyvä osoite on <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022042931576>

Lähteet

Aarnio, Noora (2021) Maakunnallinen kysely lastensuojelun esihenkilöille jälkihuollosta, YEE-hanke (aineisto kirjallisena power point -aineistona)

Aarnio, Noora (2021) Lastensuojelun jälkihuollon asiakassuunnitelma check list.

<https://innokyla.fi/sites/default/files/2022-08/Check%20list%20Is%20jh%20asiakassuunnitelma.pdf>

Aluehallintovirasto (2020) Ohjauskirje. LSSAVI/16831/2020.

<https://avi.fi/documents/25266232/50782836/Ohjauskirje+14.12.2020+asumisharjoittelusta+sijaishuollossa.pdf/717fac8d-8d83-64a0-faec-e71ea226a209/Ohjauskirje+14.12.2020+asumisharjoittelusta+sijaishuollossa.pdf?t=160811215568>

(Viitattu 30.6.2022)

Andelin, Laura & Kivistö, Jaana (2022) Traumatietoinen työote aikuistuvien parissa tehtävässä työssä. Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitos sekä YEE-hanke; Teams-koulutustilaisuus 22.3.2022.

EOAK/764/2020. Kiireellisen asumisen ja tuen järjestäminen jälkihuoltona raskaana olevalle nuorelle.

<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7624/2020> (Viitattu 13.6.2022.)

EOAK/7518/2020. Sosiaaliviranomaisen menettely jälkihuollon järjestämisessä.

<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/7518/2020> (Viitattu 30.6.2022.)

Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen jälkihuollon ammattilaisten työryhmä (2021–2022). Teams-tapaamiset 30.11.2021, 3.2.2022 sekä 4.5.2022.

Erikson, Pia & Säles, Emilia (toim.) Lastensuojelun perhehoidon järjestäminen. Suositukset perhehoidon toimintaohjeiden sisällöiksi. Työpaperi 6/2021. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141024/URN_ISBN_978-952-343-627-5.pdf

Hipp, Tiia & Pukkio, Saana (2016) Nuorten osallisuus ja kokemustieto jälkihuollon kehittämisessä.

Teoksessa Hipp, Tiia & Pukkio, Saana (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 104–119.

Kaijanen, Milja & Liukkonen, Johanna & Nokireki, Katriina & Westlund, Onni (toim.) (2022) Nuorten osallisuus ja kokemusasiantuntijuus lastensuojelussa ennen, nyt ja tulevaisuudessa. UP2US -hankkeen loppuraportti. Jyväskylä: Pesäpuu.

Kuntaliitto (2020) Jälkihuollon päätöksenteko, vammaispalveluihin liittyviä näkökantoja, asuminen, kuntoutuminen, itsenäistymisvarat ja taloudellinen tukeminen. 2. Lastensuojelutunti 7.12.2020.

<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Lastensuojelutunti-071220.pdf>

Lastensuojelulaki 2007/417. [Lastensuojelulaki 417/2007 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](#)

Lastensuojelun Keskusliitto (2022) Poliittikkasuositus: Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea. [Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea \(Iskl.fi\)](#)

Lastensuojelun käsikirja (2022). Perhehoidon prosessi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito/perhehoidon-prosessi#J_lkihuolto_perhehoidossa (Viitattu 25.8.2022)

Hirschovits-Gerz, Tanja & Heino, Tarja & Weckroth, Niina & Ikonen, Veera (2022), Lastensuojelun jälkihuolto. Teoksessa Hirschovits-Gerz, Tanja & Weckroth, Niina & Heino, Tarja (toim.) (2022) Ikkuna aikuistumiseen: Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 2/2022

Hirschovits-Gerz, Tanja & Heino, Tarja & Weckroth, Niina & Ikonen, Veera (2022), Tuloksia lastensuojelun jälkihuollosta. Teoksessa Hirschovits-Gerz, Tanja & Weckroth, Niina & Heino, Tarja (toim.) (2022) Ikkuna aikuistumiseen: Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 2/2022

Ilmoittautuminen työttömäksi työnhakijaksi – Kela. <https://www.kela.fi/ilmoittaudu-tyottomaksi-tyonhakijaksi-te-toimistoon> (Viitattu 13.6.2022)

Opetushallitus. Oppivelvollisuuden laajentaminen. [Oppivelvollisuuden laajentaminen | Opetushallitus \(oph.fi\)](https://www.opetus.fi/opetushallitus/oppivelvollisuuden-laajentaminen) (Viitattu 25.5.2022)

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kysymyksiä ja vastauksia oppivelvollisuudesta. [Kysymyksiä ja vastauksia oppivelvollisuudesta - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](https://www.opetus.fi/kysymykset-ja-vastaukset) (Viitattu 25.5.2022)

Paikalliset TE-palvelut. <https://toimistot.te-palvelut.fi/etela-pohjanmaa/asioi-meilla> (Viitattu 13.6.2022)

Perhehoitoliitto (2022) Tietoa perhehoidosta. [https://www.perhehoitoliitto.fi/tietoa_perhehoidosta/toimeksiantosopimus](https://www.perhehoitoliitto.fi/tietoa-perhehoidosta/toimeksiantosopimus) (Viitattu 26.8.2022)

Pesäpuu ry (2022) Kokemusasiantuntijuus Pesäpuussa. <https://pesapuu.fi/toiminta/kokemusasiantuntijuus-pesapuussa/> (Viitattu 1.7.2022)

Pesäpuu ry (2022) YEE-hanke: Eilisestä huomiseen – Nuorten foorumi 9.4.2022 Kokkola. <https://pesapuu.fi/materiaalit/yee-hanke-eilisesta-huomiseen-nuorten-foorumi-9-4-2022-kokkola/?sft=material-theme-cats=kokemustietoa> (Viitattu 1.7.2022)

Räty, Tapio (2020) Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Seinäjoen nuorten vaikuttajaryhmä (2021–2022): mm. jälkihuollon siirtymävaiheet, omatyöntekijä, asiakassuunnitelma (aineisto kirjattu tähän toimintaohjeeseen).

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. [Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX ®](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasainen-lainsaadanto/1301/2014)

Sosiaali- ja terveysministeriö, Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020. [Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020 - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](https://www.stm.fi/fi/lastensuojelulain-muutokset-1-1-2020) Viitattu 20.5.2022.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntainfo 11/2021. <https://bit.ly/3sKibPb> Viitattu 20.5.2022.

Systeeminen toimintamalli lastensuojelussa. Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos. [Systeeminen toimintamalli lastensuojelussa - THL](https://www.thl.fi/fi/systeeminen-toimintamalli-lastensuojelussa) (Viitattu 25.5.2022)

Nortamo, Fanny & Inkinen, Helena & Jussila, Jemina & Lorenz, Roosa (2022) Nuorten viestejä taloudellista tuesta ja taloustaitojen käsittelemisestä itsenäistymisvaiheessa. Pesäpuu. Taloustaitofoorumi YEE-hanke. Nuorten taloudellinen tuki- ja taloustaidot osana lastensuojelun jälkihuoltoa ja kotoutumisen tukitoimia 16.2.2022.

Valvira (2022) Jälkihuollon järjestäminen hyvinvointialueiden välisenä yhteistyönä.

<https://www.valvira.fi/documents/14444/236772/Lastensuojelun+j%C3%A4lkihuollon+j%C3%A4rjest%C3%A4minen+ohje+FI.pdf/d0c4292b-243d-eddb-8206-9b266ea61391?t=1670418755968>

(Viitattu 9.12.2022)

Westlund, Onni (2021) Nuorten ajatuksia jälkihuollosta. [jälkihuolto pesäpuu \(pesapuu.fi\)](https://pesapuu.fi/jalkihuolto)

YEE-hanke (2022) Lastensuojelun jälkihuolto on sinun oikeutesi – esite.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022042931576> (Viitattu 25.5.2022)

Yliruka Laura & Kantoluoto, Anne & Heino, Tarja & Laine, Terhi & Hipp, Tiia (2020). Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua. THL työpäpaperit: 32/2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-552-0>